

Claude Barsotti

Un papier senza importància

C.I.E.L. d'Oc

*Centre International
de l'Écrit en Langue d'Oc*
3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang
<http://www.lpl.univ-aix.fr/ciel/>

Capítol I

Jòga un ròc l'orquèstra. Es pron agradiva aquesta musica rauca, ritmada, que sembla sortir dei fruchalhas de la tèrra. Venguda dau jazz, e adonc deis esclaus negres raubats en Africa, es un biais de revenge d'aquestei d'aquí estènt qu'ara es una mena de musica internacionala. La trobam aici, a Gap, e tanbèn a Moscó, a Barcelona ò a Rio-de-Janeiro. Cultura americana bòrd que foguèt fargada en America? Ò es que representa l'uniformisacion d'un monde industriau ont senhorejariá America?

“Me vòs far dançar?”

Es Danièla que parla. Càlan meis assais d'explicas e mei questions. Siam dins un cabaret, tocant lo cors Carnot. Un cabaret parier d'aquestei qu'i a dins leis estacions d'esquilhs, leis estacions balneàrias, lei vilas grandas e mai lei vilòtas. Es coma aquesteis estacions, vilas e vilòtas, Gap, per lei cabarets, e mai per la musica qu'i ausissèm. Totei parieras leis orquèstras... Tecnicament, totei bònas, mai te servisson totei la meteissa menèstra.

“Òu! De qu'as, Robèrt? Te parli, ieu! Me vòs far dançar?”

Verai que me parla mai, Danièla. Que s'estona que li respòndi pas, perdut que siáu dins mei sòmis. Me vèn pas a gost de dire qué que siá. M'aubori. La preni dins lei braç. Siam sus la pista a dançar, a rocar amb un balanç que me fa crèire qu'a quaranta quatre ans, siáu benlèu un pauquet colheti. Colheti, perqué? Non, qu'ai una bèla filha, mai jove, dins lei braç e que segur que n'i a fòrça que li agradariá d'èstre a ma plaça.

Çò que me fa cagar aquí, es qu'i a tot plen de fum. Aquò te ponhe leis uelhs e es pas tròp bòn per serva sa vòlha. Sabi que dins lei romans d'aventura de la seria negra, t'empassan de gòts de oísqui tè ne vòs ne vaquí, leis eròs, que tuban coma de sapaires, te dançan e te bàisan sensa relambi, e qu'un còp tot aquò polit acabat, te van per badat se satonar còtra lei fenats. Mai passa pas ansin dins la realitat.

A calat lo ròc. Ara, son a donar un slòv. Permet ai còs de se sarrar, e mai de tornar prene lo bofar. Son plus nombrós lei pareus sus la pista, que pòdon dançar sus aqueu ritme lentàs, lei vièlhs. Sensa parlar d'aquestei que non sàbon dançar e que fan seis premiers assais.

Te l'esquichi còtra ieu, a Danièla. A mes sa gauta tocant la mieuna e sènti son vèntre caud que se freta sus lo mieu. Ata! A enveja de quauqua rèn. Ieu, ai enveja de rèn, e rèsti tot mòle. Dins un autre moment seriá pas estat de figas dau meteis banaston. Mai, encuèi siáu alassat. Arriba en totei.

Nos vaquí mai a la taula. Me bevi un jus de frucha glaçat que siam d'estiu, e siáu tot susarènt dins aquest mèmbe pasmens climatizat. M'agacha de galís, Danièla, que se deu demandar çò que m'arriba.

“Siáu pas tròp bèn, li fau, coma per m’excusar. Dèu èstre la toforassa... Ò benlèu qu’aurem tròp manjat au restaurant...

Deu èstre aquò, que t’ai dich de pas tant te brafar de pastas.

— Òc. T’auriáu degut escotar...”

Demandi un autre jus de frucha. Se tuba una cigarreta, Danièla. Es una blonda supèrba, naturala, çò as comun aici, granda, amb una talha facha au torn, e mai de cueissas lònegas e de boteus fins, just coma fau. Lo modèl de la filha esportiva e sanitosa que se sap pimparrar. Una bèla filha, per la te resumir.

Un tangò ara. Me fòrci. M’aubori per la convidar. Li sorisi. Lo me rënd lo sorise que compren qu’es per li far plaser que danci. Òc, una bèla fiha, qu’es pas de plànher pèr la fortuna çò que gasta rèn. Qu’a mai de sòus qu’un can de nieras. Es a Lachaup un vilatjon tancat entre Laranja e Sederon, sus lei bords deis Aups quasi darrier Ventor, que la coneguèri. Se gènts avián fach bastir un ostau ailà. Un ostau... Un ostalàs puslèu, quauqua rèn qu’i trobavas totei le comoditats e que per l’aver fach construire dins un ròdol parier, que s’un jorn lo voliá vendre, seriá pas possible estènt qu’aviá costat tròp car per l’endrech, ne faliá aver un molonàs de picalhons. Una foliá, pas mai.

Èran defuntats sei gènts. De borgés marselhés. Ela, t’aviá servat l’ostau, e i veniá passar, d’estiu, una part dei vacances. Li arribava pèr de venir quauquei dimenjadas dins l’annada. Lo rèst dau tèmps, estava a Marselha.

Es totjorn que se l’aviáu coneguda a Lachaup, es a Marselha que per de verai s’eriam ligats. Fa aperiá sièis mes, foguèri convidat en cò d’amics mieus. I trobèri Danièla. Agueriam pas de pena per prendre lenga bòrd que s’a Lachaup nòstrei relacions passavan pas lo bonjorn s’un còp se rescontraviem dins lo vilatge, aici èra plus parier: aviam de causas comunas a nos contar. Foguèt agradiva la serada, e ieu que veniáu de divorciar li demandèri son numèro de telefòn censament per aver d’entressenhas sus un terren qu’aviáu idèa de me crompar. Lo me donèt volontier que deviá aver una idèa tanpauc.

Es ansin que vengueriam amant e mestressa bòrd que me faguèt comprendre lèu que d’aquesta passa èra liura e que ieu, ma fista, li agradavi.

Ne siam au tresen tangò. Me fa un bais sota l’aurelha. I escaparai pas! Verai qu’una femna amorosa, coma i podriatz resistir?

T’a una licéncia d’anglés, Danièla. Per mestier es secretària bilingüa. Trabalhèt un moment per aver una cèrta practica d’aquò, que sei gènts s’èran pensats que lei filhas, li bastava pas de far un maridatge chanut. Mai, un còp son paire de defuntat, aviá rebut sa part d’eiritatge, lèu completada en seguida de la mòrt de sa maire. Una orfanèla adonc, qu’aviá pron revenguts pèr plus aver a trabalhar a Marselha, viviá dins un apartament grand de l’avenguda dau Prado. E rintravan solets lei sòus, qu’un òme d’affaire s’encargava de li logar leis immòbles qu’aviá rebuts, de vendre e de crompar seis accions, obligacions e autrei títols que raportavan.

Tot aquò empachava pas que fasiá pas de viechs. Que pasmens, amb una fortuna ansin, t'auriá pogut jogar a la damòta dins aquesta borgesia marselhesa ont se crèson de venir de la cueissa de Jupiter. Encara que per aquest mond, e mai per Danièla, importanta qu'importanta au nivèu locau, la fortuna, fasiá estrechoneta a l' egard d' aquesta de la borgesia importada, qu'elei, s'èra mens conegut son nom, ara n'avián détz còps mai, de sòus.

De tot biaís, m'aviá fach intrar, Danièla, dins aquest mitan fòrça curiós d'una borgesia qu'a tèmps passat tenguèt lei companhiás de navegacion, lei minotariás, leis olariás, lei sabonariás, lo negòci, e qu'ara seis enfants vènon avocats ò van per professors dins lei facultats. La fin d'un monde que sèrvan encara tot un molon de tèrras e mai d'immòbles, mai que sovènt, an de se derrabar sa vida autrament que dins lei vièlheis industrias ligadas ai conquistas colonias de França. Van tombar dins lei classas mejanas, coma se ditz.

E tot aquò que te parlan ponchut mielhs que s'èran nascuts a París. De Francés dau gròs grum, qué! Que serián desonorats s'aguèsson l'accent dei treballadors dau país. Verai qu'es una excepcion Danièla, e tanbèn Nicòla, la cosineta, que vèn assatz sovènt a Lachaup. Ela, es ambé Danièla que la coneguèri. L'aviáu aguda vista au vilatge mai es tot bèu just se clinava lo cap quora la rescontravi. Un pauc fieròta. Fin finala èra rèn que crentosa. Basta, Danièla me menèt quauquei còp pér manjar en cò de Nicòla, a Marselha. Que restava aquí Nicòla, que trabalhava dins la vilassa.

Una altra part de la borgesia marselhesa, Nicòla. Sortiá d'aquestei categorias que lo nom, lo tenián sèmpe, mai lei sòus, n'i aviá plus gaire. Avián degut chabir totei leis ostaus e lei bèns per viure. Parèis acampat tot plen de deutes, lo grand de Nicòla, que li plasián tròp lei cavaus. Jogava ai corsas. Adonc, tot avènt seis intradas en cò dei cosins sieus, trabalhava per dactilò.

Era fòrça agradiva amb son èime risarèu que la fasiá se trufar de tot çò borgés que pasmens trevava. Te teniá un esperit critic, amb una forma d'intelligéncia diferenta, d'aquesta de Danièla que fasiá ela, lei causas seriosament e que se pensava que sa fortuna, e bèn, l'ameritava... Au fons un prejutjat de classa que fins ara, e mai admete qu'ai rason, n'arriba pas se'n despegar.

Te parlan pas ponchut adonc, tant Danièla coma Nicòla! Per Danièla, me crèsi qu'es subretot un biaís d'escandalisar la parentalha. Per Nicòla, es de natura, que non poguèt pas seguir leis escòlas per joventas de bòna familha ont t'aprenon a metre lei bocas en cuòde de galina per francimandejar.

Siam mai entaulats. Va èstre miejanuech. I a mai de uchanta quilometres de far per s'entornar.

— I anam, Danièla? Que deman ai de me levar d'ora per anar a Marselha?

— I fau anar. Mai, t'imagines pas que me vas abandonar ansin, non?

— Es que t'ai ja abandonada? Seria rèn qu'un còp? Qué non, ma bèla, que sabes que siáu coma leis escots!

— Çò que me plai de tu, es que galejas de tot... E tanpauc,

quora o fau, sabes te mostrar un òme!

Ges de dobte, siáu colhonat. I escaparai pas, que se non perdrai ma reputacion. T'a un biais de bromejar, macarèu, qu'après li pòs plus escapar. E ai enveja de m'anar cocar!

Fa un tèmps espectaculars. Es tot estelat, lo cèu, e es tant clara la nuech que podriáu rotlar sensa lei fars.

Dins pas una oreta siam a Lachaup. Vaquí l'ostau. Escalam. Es soleta per ara, Danièla, qu'es rèn que dins quauquei jorns que deu venir Nicòla.

“Restarai pas lontèmps, Danièla, que o sabes qu'ai de partit deman... Ai un fais de causas d'adobar... Me fau rintrar a la cambra...”

— Ata! Te demandi pas d'estar aquí, qu'o sabi pron, polit, tot çò que dises. Mai, te'n pregui, tòrna lèu lèu de Marsihesa... Voudriá i anar amb tu... T'esperarai... T'aimi, ieu, sas... Vèn...”

Capítol II

Fome! E aviáu de partir d'ora est matin! Son ja dètz oras que pican au relòtge de la glèisa, car pican encara aici, lei relòtges, me lèvi tot bèu just!

Tant pièg, me farà rintrar de nuech de Marselha, que voliáu me far rèn qu'un anar e retorn e me trobar mai a Lachaup sus lo tantòs coma m'o aviá demandat Danièla. Qu'amb ela, e mai sigui pas estat tròp de bona, ai complit la pacha, çò que nos a menat fins a doas oras de matin! Adonc, es tot un afaire après, per me derrevelhar, que m'agrada de far la dormiassa.

Me voliá pas laisser partir, Danièla... D'aquestei femnas, vai... Quora son amorosas, se pènsan plus qu'i a de prètzfachs importants que non pòdon esperar. Es pas per plaser que vau a Marselha. Seriaü volontier restat aquí pèr m'anar passejar dins la còla, me far una partida de pètanca ò per charrar amb leis amics.

Basta, siáu lèst. Tè, qu'anavi oblidar leis papiers! Que n'ai de besonh per aquesta venda que devi signar totara e que m'onharà un pauc lo borson que d'aquesta passa, se ne vei l'esteu.

Ai mes lo contacte. Vira lo motor. M'a demandat de la passar veire Danièla, just un momenet, avans de partir, que voudriá que li tornèssi quicòm. Deu èstre rèn qu'una escampa per que l'oblidi pas. Vrai qu'es enfuocada, aquesta filha, ara. Mai, per quant de tèmps restarà amorosa? Fau prendre la vida coma vèn... Veirem s'un còp vira.

Vau a la vilà, sus lo camin de la Capèla. Fau un destorn per aquò, que me fa passar per lo vilatge luega d'anar drech per lo camin de Sederon. Mai ai rèn de refusar a Danièla. E amb tot lo tèmps qu'ai gastat, ne siáu plus a cinc minutas.

Es dobèrt lo portau, e enrègui l'andana que mena a la vilà. I a de monde sus lo lindau e mai dins la cort. Qu'es aquò? Tè, una veitura de gendarmariá. Lei gendarmas de

Sederon que n'i a un qu'es a charrar amb mon cosin Amièlhs. De qué vènon far aquí? I a tot plen de vesins. Se sarra mon còr que compreni qu'a degut arribar quauqua rèn.

“De qué i a? Perqué de gendarmas?

— Coma, Robèrt, me vèn Lucian, un cosin mieu, sabe pas?

— Sabi pas qué?

— E bèn...

— Parla! Diga-me ça qu'arriba

— E bèn... Danièla... Es mòrta...”

Ne siáu tot estabosit. Danièla mòrta Es pas possible, aquò. Eriam a far l'amor i a quauqueis oras. Non. Ai lei bocas sècas. Arribi pas de parlar qu'ai la garganta tota esquichada. Devi èstre tot palle e pas tròp polit a veire que Lucian me ditz: “Brantes pas d'aquí, vau quèrre d'aiga.”

Siáu a me beure lo gòt d'aiga que m'a aduch Lucian. Me fa de bèn; me sènti mielhs ara. Vèni a Lucian: “Mai, de qué s'es passat? A agut un accident? Fa pas lòngtèmps qu'èri encara amb ela... Avia rèn...”

— Es pas un accident, parèis... Te l'aurián strangolada a çò qu'ai ausit dire. Un crime, qué! E avèm pas jamai conegut de causa coma aquò, au vilatge... Me demandi s'es verai...

— Un crime... Coma un crime... Mai cu podriá viá fach aquò? E per quina rason? ... Non, non, es pas possible...

— Parlan d'un crime de barrutlaire... N'i a que parlan dei hippies que son a Montfròc...”

Arriban mai de monde que la nòva, la devon saber dins lo vilatge ara. Dins pas gaire, seràn totei aquí, estatjants e vacanciers recampats. E te farà dins lei cinc cents personas luega dei dos cents que rèstan dins lo país quand l'estiu es acabat. Que siam encara dins la plena sason toristica.

Mai se faudriá pas imaginar lo torisme aquí, coma dau caire de Niça a de la riba de mar. Que la mitat dei gènts que vènon an de parentèla. Son de Lachaup e an degut quitar lo país per s'anar derrabar la vida altra part. Fòrça son venguts foncionaris, ò caufaires, ò son dins l'armada qu'avián pas de mestier. E dins l'autra mitat, la gròssa massa son de Marselhés, d'Avinhonencs, de Martegaus, de Tolonencs, que vènon pas de luenh e qu'adonc li es aisit de plantar per pas car sa residéncia segondària. I a pas rèn qu'un peçuc de Parisencs e de Beuges, e fan pas la lèi.

Vaquí lei gendarmas que sòrton. Son venguts un regiment que n'i a quatre. D'abitud son pas que dos. Se s'es desplaçada quasi tota la brigada, es que deu èstre l'afaire de sa vida.

Aquest que sembla èstre lo cap, estènt que ieu sabi pas tròp coma marchan lei grades

dins aquesta arma, va parlar amb lo cònsol. Me reviri. Mon cosin Amièlhs se sarra de ieu:

“Se creriam a Avinhon”

Qu’eu, que faguèt carriera dins l’armada, restava a Avinhon. Una ciutat que maugrat mai leis aparéncias, a marrida reputacion. Qué volètz, leis interdichs de sejours, es l’un de sei recaptés.

“Qué grade tèn, aquest gendarma? Ii fau.

— Es un adjudant... Coma ieu, dins l’armada... Siam collègas... Es egau, m’agrada mielhs l’armada.

De qué devi far, ieu? Es que me fau dire qu’èri amb Danièla sus lei doas oras de matin? Ai pas léser de chifrar mai que l’adjudant acomença de parlar: “S’es passat quauqua rèn de fòrça grèu aquí, que sembla que siá estada assassinada la domaisèla Corbin. Serà, confirmat ò non per una autopsia. Vendrà puei lo jutge d’instruccion. Tre ara, es dubèrta l’enquesta. Demandam a totei lei personas qu’an vist la domaisèla Corbin aièr, de nos venir trobar per nos explicar dins quineis escasenças.”

Me reluca Lucian. Sap mei relacions amb Danièla:

“L’as vista, aièr...

— Qué òc, qué l’ai vista... E mai qu’aneriam a Gap e que s’entorneriam qu’èra aperaquí una ora de matin, e que me passèri encara plus d’una orada amb ela... Siáu emmascat... De qué vau dire ai gendarmas... Que siáu, alevat l’assassin, probable lo darrier de l’aver vista viva, e qu’ai pas d’alibís?

— Escota, de doas causas l’una: ò lo te trobaràn lèu lèu l’assassin de Danièla, e i aurà plus de problèmas, ò capitaràn pas sus lo còp, e riscaràs un molon d’enfectaments... E benlèu mai! Çò melhor, es de ganhar de tèmps. As que de dire au gendarmas una brava part de la veritat. Valènt a dire, que Danièla e tu, siatz anats a Gap, que de tot biaís, un jorn ò l’autre, finirián bèn per n’èstre assabentats. E puei, explicaràs que me siás passat veire vèrs una ora de matin, çò que te permetrà de rosigar una orada.

— Òc... Mai, qué seriáu vengut far, au tieu, a una ora de matin?

— Es simple: diràs totjorn la veritat estènt qu’aviás rendètz-vos a Marselha amb lo notari... e apondràs que t’aviáu demandat, un còp entornat de Gap, de m’anar veire qu’aviáu justament de cròmepas a far a Marselha, que tu lei me fariás, e que seriáu pas cocat estènt qu’aviáu tot un fais de comptabilitat tardiera a metre d’a jorn... Sas, es normau d’aquesta passa, qu’i a lo trabalh dins lei champs.

— Pron que lo tròban, l’assassin... E Danièla, pecaire... Sabi pas se vau pas tot dire...

— Non! Laisse venir... E subretot, t’estomagues pas.

Capítol III

Es acabat. M'an ausit lei gendarmas. Estènt qu'a son vejaire siáu lo testimòni màger m'an demandat de restar aquí e d'un pauc esperar per anar a Marselha. T'ai telefonat au notari. Me diguèt, aquest d'aicí, qu'èra un cas de fòrça majora, e qu'adonc, remandariam la signatura de la pacha au mes de setembre. Me faudrà esperar plus que çò qu'aviáu previst per m'encaissar lei sòus, mai pòdi pas causir.

Lei gendarmas an confirmat que l'avián estrangolada a Danièla. An pas trobat de traças de lucha. Puei, tot me relucant an apondut:

— Es quasi segur que lo coneissiá, son assassin, la domaisèla Corbin, e qu'èra pron galhard.

Pas necite de me far un dessenh. Colhonejan pas, e pas pron de me tenir per testimòni, me siáu comprés que siáu tanbèn sospècte.

Mai perqué te l'an assassinada, Danièla? Qu'au fons, aquest drama me mòstra que d'ela sabíáu pas fòrça causas. D'èstre dins lo meteis liech d'una femna, de far l'amor amb ela, te la fa pas forçadament conóisser.

Segur qu'aviá un molon de picalhons, çò que l'empachèt pas, autre tèmps, de trabalhar... E perqué aviá trabalhat? E mai per amant, sabíáu rèn, que cada còp que per mon mestier de jornalista aviáu de barrutlar fòra marselha, me disiá que çò que voliá sus çò que dau tèmps aviá trafegat. E d'autant plus que viviam pas ensèm. Se rescontraviam quora nos fasiá gaug...

Non, la conoissiáu pas. E me demandi se per çò qu'es de la carn, ne sabíáu pron tanpauc. Qu'enfin, te n'aviá conegut un escabòt d'òmes, avans ieu. Se disiá que m'aimava, es qu'èra verai? M'èra fidèla, m'afortissiá, mai èra pas de cracas? Li fasiáu fisança sensa me demandar s'aviáu tòrt ò drech... Voliáu pas saber çò que fasiá: la politica de l'estrucri ! E m'avisavi ara qu'i aviá quauqua rèn que conoissiáu pas dins la vida de Danièla, que la bèla pròva, te l'avián estrangolada. I aguèsse agut rèn que quicòm, mai es rèn de rèn que sabíáu d'ela! E aviáu pas jamai cercat de saber. Senon, benlèu que seriá encara tocant ieu, que sentiriáu son odor, la calor de son còs, que careçariáu son peu...

E s'èra un crime de jòbi? Possible, mai estonant, qu'an pas aquesta idèa lei gendarmas. E alora, lo mobil dau crime?

Òc, lo mobil, vaquí çò qu'èra mestier de trobar. Çò que menariá a l'assassin de Danièla. E probable que lei gendarmas, qu'es son trabalh, m'avián pas esperat per se far de reflexions parieras.

Solament, estènt que te l'an, son sospècte, e bèn li resta plus que de m'empegar un

polit mobil que provarà puei qu'es ieu qu'aviáu interès de tuar Danièla.

Rèn que de somiar a aquò, me passèt dins la cadena un frejolum. Òc, amb una causa ansin, siáu bòn per leis assisas, e per pauc que lei jurats d'un departament rurau coma Droma sián un pauquet a rèire de l'evolucion dei mors, tirarai lei trabalhs forçats a perpeta.

Benlèu que çò melhor es de laisser còrrer lei causas coma me diguèt Lucian. Finirà per destoscar d'indicis lei gendarmas, que lei menaràn a l'assassin. E puei, es pas de me far de marrit sang que cambiarà qué que siá a la situacion. Siáu dins una brava moscalha, verai, mai après tot, ai rèn fach, e arribarai de me'n traire lei braias netas, subretot ara qu'ai l'alibí de Lucian.

Son pas conàs lei policiers. Segur, mai es que lei gènts li racontaràn tot çò que sabon? Se n'i a que fan parier de ieu? Bensai per de rasons parieras? Ò per d'autrei rasons, que se sap jamai çò que se passa dins la cabeça deis òmes... Alara?

Alara, es pasmens clara la conclusion, que s'agís pas d'èstre fatalista. Que l'ai tròp aguda amb Danièla aquesta actitud. L'aguèsse pas tant aguda me siguèssi un pauc mai entrevat de seis afaires, de sa vida, qu'auriá pas mielhs demandat, que ne seriáu pas aquí dins aquest lagàs. Ata! Ai vougut èstre tròp onèste, qu'aviáu crença que s'imaginèsse qu'èri alabre de sa fortuna Fau un brave con, i a pas de dire.

Es pas que m'agrade de jogar au policier, d'anar furnar dins la vida de Danièla, mai estènt que lo musclau i ai pitat, ara fau me batre per pas l'empassar en plen.

Ai bèla cercar dins ma mementa, tròbi pas grand causa sus la vida de Danièla. D'èstre dins un liech ensèm, nos a raprochat fisicament, es tot. Pasmens, èra intelligent, e charraviam de causas intellectualas. L'aviá pas aparisenquida, son origina borgesa. Que seriá puslèu lo contrari, qu'ela, e mai sachèsse pas l'occitan, se disiá occitanista e te fasiá sa propaganda dins lo vilatge... Sensa tròp de succès, o fau dire, que lei gènts te tenián per lo "patés", e que s'èra pas vergonhós de parlar patés, aquò anava pas plus luenh. Alevat d'excepcions, segur.

Cu coneissiá Danièla, a Lachaup? Parlava quasi en totei; mai amb cu aviá de relacions que passàvan lo "bonjorn, bonvèspre" de la vida vidanta?

Èra pasmens relucada per quasi una filha dau país. E aquò's pas aisit dins aquest mitan rural ont tres ò quatre familhas te tènnon de quatre parts tres de la fortuna de l'endrech, leis

autras t'avènt çò que sobra. Qu'aicí e mai ague virat, siam encara dins una mena de societat barrada, ont per se cavar son trauc, èstre acceptat, fau una lònga paciéncia e sovent de liames de parentatge. N'aguèssi pas aguda, ieu, de parentalha, seri au restat lo "Marselhés"... Verai que m'ajudèt fòrça ma coneissènça de l'occitan.

Una filha dau país, òc, mai seis intims, cu i aviá ? Que m'avisi qu'èran pas un fube. Que tot batut e rebutat, vesi gaire que Robèrt Anglade, l'entreprenèire, un Marselhès pas tròp bèn vist aici, sensa parlar de Marselha, e tanbèn lei Barnèus, de Chaupatier elei.

Me faudrà furnar d'aquest caire, mai me sembla que n'aprendrai plus amb. Nicòla. Que siam pron ligats, Nicòla e ieu. T'aguèri totjorn per ela una cèrta atirança fisica, qu'es una bèla filha, e se tròba que m'agradan lei bèlei filhas. Probable que se rèn se passèt jamai entre nautres, es que tant ela que ieu, nos siam pensats que seriá pas estat polit amb Danièla au mitan. En cadun sa morala, qué!

Òc, es Nicòla que me fau veire. Me permetrà de me far una idèa mai clara qu'aquesta, idealisada, qu'a bèl esprèssi, me tèni de Danièla.

Nicòla? Coma la veire, que d'aquesta passa es a Marselha? Deviá venir a Lachaup rèn que dins quauquei jorns... Alevat de li telefonar... Per li anonciar la mòrt de Danièla? Coma prendrà la causa? E perqué o farián pas lei gendarmas, qu'elei tanbèn li devon aver de questions a pausar? Seriá un biais de la me rescontrar aquí sensa d'èstre encara plus sospècte... E puei non, es una amiga mieuna, vau telefonar a la pòsta.

Capítol IV

Nicòla es assetada faciant ieu a se beure lo cafè que li ai alestit.

Vènon de picar tres oras de l'après-dinnar e es ja aquí. Es pas ieu que li ai telefonat. Òc, a son trabalh, que sonèri, me diguèron que veniá just de recebre una telefonada e qu'èra partida subran.

“Òc, son lei gendarmas que m'avisèron...”

— Cu li parlèt de tu? Pas ieu...

— Lo cònsol... Lo cònsol, qu'es eu que leis assabentèt qu'èri la cosina de Danièla. Que deviáu venir...”

Es tota revirada, Nicòla. A la cara tota palla e son piech se lèva per còp, coma se poguèsse plus alenar, que l'èr li manquèsse. A lei possas gonflas que tíblan la camiseta. La tròbi encara plus bèla ansin. Sèmblan mai saurs lei peus lòngs que li davàlan de long deis espatlas, e seis uelhs blaus, tot banhats, son plus grands encara que de costuma. Siáu a la remirar coma aquò, e l'escoti sensa l'entendre: “Òc, òc...”

“Es pas possible, es pas possible... Danièla mòrta, i pòdi pas crèire... Que deviáu èstre amb ela dins una setmana... E assassinada, es pas possible...”

— M'aviá dich qu'anavas venir. Segur que se pensava pas que d'unei la volián estorbir... De qué t'an dich lei gendarmas?

— Danièla... Non, i pòdi pas crèire... Lei gendarmas? Lei gendarmas ... Es elei que m'o racontèron, de Danièla... S'un còp veniáu a Lachaup, aurián de causas a me demandar... Te pènsas que partèri sus lo còp.”

D'aicí que te l'anan sospechar tanbèn, a Nicòla, lei gendarmas, i a pas luenh. Me diretz que m'esquichi un pauc tròp lei cervèlas e que vesi d'en pertot la mau parada. Se

pòt. Empacha pas que siáu lo darrier, alevat l'assassin, probable, de l'aver vista en vida Danièla. E en fòra de Lucian, pas degun o sap aquò. Mai, es que podrai escondre l'òngtèmps aquesta messòrga?

“Escota-me, Nicòla, l'enfant de puta que l'a estrangolada, a Danièla, ieu lo me vòli trobar. Pas rèn estènt qu'ara ne son a sospechar tot lo monde, e mai tu, e mai ieu, e mai d'autres... Non, mai bòrd que l'aimavi Danièla, qu'i teniáu fòrça fòrça... Benlèu fòrça mai que çò que me cresiáu...”

Mai, mei paraulas van per de verai amb lei sentiments qu'aviáu? Ara, de segur. Mai, avans? E adonc, çò que disi, es pas una mena de justificacion que me butarà a lo cercar, l'assassin? Que siáu tot geinat davant Nicòla. Auriáu enveja de la me prendre dins lei braç, de li careçar lei possas, de la chaspar... Coma pòt i aver de desirança quand ma mestressa es quasi encara cauda? Ne siáu maucorat.

“Per aquò, ai de besonh de saupre çò mai de causas possiblas sus Danièla. Sus çò qu'èra, ela. Pas rèn que dins lo liech. Pas rèn que per far ribota ò anar dançar, comprenes?”

— Òsca!... E per acomençar, sabes que t'aimava, Danièla?

— Bota! Me siáu totjorn pensat qu'èra pas aquò, qu'amb ieu, parier d'amb d'autres avans, se passava lo tèmps... Aimar... Ieu bensai, mai ela... O crèsi pas gaire... E puei, de qu'en sabes, tu?

— T'aimava... Me o diguèt sovèntei còps, e sas, amb una femna amorosa, se pòt pas enganar, en fòra d'aquest que s'es causit e qu'eu, es lo darrier de se n'avisar! Coma per lei coguòus, qué...

— Me diguèt pas jamai rèn, a ieu...

— Ata ! Que te diguèt rèn! Que de t'aimar, èra una mena d'esclavitud qu'èra lo primier còp que li arribava. Voliá pas que siguèsse lo dich. E de tot biais, amb lo passat que teniá, ausava pas te o dire que s'imaginava que la consideravas per una mena de radassa. O comprenes pas aquò?

— Si, si...

— E ara, es çò que vòs que te conti ieu: sa vida que t'imaginas de radassa!

— T'ai pas jamai rèn demandat sus Danièla, mai tot es cambiat. tant per tu coma per ieu, qu'es mòrta. E mòrta assassinada! Tant que l'auran pas trobat aquest que l'a tuada, e se s'encapa mau, riscam e mai siguem innocents, d'anar dins la caga manja e pièger, puei davant una cort d'assissas! Alara, lei pès, nos lei fau aver bèn tancats aquí, que senon riscam una brava tierra d'enfectaments.”

Es tota pensativa ara, Nicòla. M'aluca. Es totjorn tant palla. E totjorn tant bèla. I a rèn que sus ela que pòdi comptar, qu'en subrepés d'èstre cosinas, ela e mai Danièla, èran amigas cinc sòus e se devián far de confidèncias, que la bèla pròva la vèn de me dar amb çò que m'a dich totescàs.

“Escota, èra pas una vergeneta Danièla... O sabiás pron, non? D'òmes, avans tu, n'a agut un molonàs... Qué vòs, fisicament, aviá de besonh deis òmes...”

— Me n'avisèri! Qu'èri bèn plaçat, e qu'es per aquò que non vouguèri pas m'estacar tròp.

— Aguères benlèu rason... Me pènsi qu'es tanpauc aquest besonh deis òmes que l'empachèt de te dire que t'aimava. Que se sosquèt, probable seriá pas estada onèsta s'un còp amb tu, aguèsse cocat amb d'autres òmes.

— Òc...

— Solament, e mai siguem amigas e cosinas, me contava pas tot çò que te crèses... D'abòrd estènt que s'eriam plus tròp trevats d'una passa, e mai que mai, que per ela, leis òmes, sortits dau liech avián plus ges d'impòrtancia: èra come se vòs, d'aver un mau de tèsta qu'un còp passat i pènsas plus, e adonc ne'n parlas pas, veses...”

Vesi fòrça bèn. Me podrà contar de causas sus Danièla, mai lei mancas, n'i aurà fòrça. Solament...

“E quora me prenguèt per amant, n'aguèt d'autres, d'òmes?”

— Aquí te carcanhas per rèn... As coma totei leis òmes que vos prenètz per de sultans! Que se n'aguèt, foguèt de passadas, pas mai. Avia de besonh d'òmes, te o disi mai, rèn que fisicament, mai es rèn que tu qu'aimava... Francament, te foguèt fidèla...

— Ara qu'es mòrta, de qué pòt far... Disi de conariás. Siáu tot plen dins la nebla, ieu... Me fau cercar dins sa vida, per nosautres, mai pereu per la revenjar.”

Muta pas Nicòla.

“Sas, me ditz, puei crèsi pas que siá un crime premeditat. Que per estrangolar quauqu'un, te deu faler un brave coratge... Esquichar sus la garganta, coma aquò... Ò alara, justament, es que siás tot desaviat, qu'as perdut la tramontana.”

Sòmii tanbèn. Tot bèn chifrat, deu aver rason Nicòla. La polícia, lei gendarmas, que son acostumats a aquesteis afaires, te devon debanar un rasonament parier.

“Mai alara, es que seriá pas simpletament un crime de gelosiá?”

— Se pòt... a d'interés... a tot çò que vouldràs! Enfin, empacha pas que tu, maugrat l'abitud d'estrangolar que tènes dau judò, aguèsses de tuar quauqu'un, l'estrangolariás?”

Escoti plus. Un affaire de gelosiá? Perqué pas? Me fau benlèu d'idèas que recampi tot a l'entorn de ieu. La gelosiá, qu'avoavi pas, mai que me preniá quand te vesiaú Danièla charrar amb un òme que sabiaú qu'èra estat l'un de teus amants, es que d'autrei te l'avián pas? Benlèu còntra ieu. Dins la colèra, de qué se pòt pas far?

“Ata! Siáu un pauc tròp pivelat sus leis òmes que trevava, Danièla. E pasmens, se volèm aprendre quicòm, aquestei personatges, lei podèm pas negligir, non?”

— Que si! Solament, lei gendarmas, d'aquesta passa, devon pensar coma tu, e lei devon interrogar, leis òmes: i siás passat, tu!”

Caminam d'aise d'aise, que se siam anats espaçar. Avèm enregat la dralha de la Capèla. Nòstra Dòna de Calma, que li dison a aquesta capèla dau sègle XII, classada monument istoric e que còsta car a la comuna per l'entretenir, me diguèt Marcèu, un autre cosin meu. Tot charrant nos i vaquí arribats. Es sarrada la pòrta. La buti que sabi qu'es pas clavada. Intram. Es nus lo mèmbe. Tot volant píutan d'aucelons que son

intrats per leis estras dei vitras rotas; an fach de nis sota la teulissa. Quauquei bancs, e au fons un autar d'estile modèrn, coma esmarrat dins un luec parier, mòstra que deu venir dire una messa de tèmps a autre lo curat de Sederon, encargat de la parròquia de Lachaup, qu'an plus pron de prèires per cada vilatge.

Avèm calat Nicòla e ieu. Rèn que leis aucelons que píutan. Sortèm. Jaupa lo can dau mainatge qu'es près de la capèla. Un can de pastre bravet que complís son trabalh en avisant sei mèstres.

“Se passaviam en cò deis Anglades, me vèn Nicòla? Es sus nòstre camin... Danièla, la coneissián bèn, e nos diràn çò que li an demandat lei gendarmas.”

Capítol V

Siam installats sus la terrassa de la vilà deis Anglades. Seria pus just de dire de la vilà que l'Andrieu Anglade faguèt bastir aquí per se “ metre au vèrd”, coma explicava.

“Òc, lo son vengut arrestar fa pas una ora... Vos rendètz còmpte, eu, te l'an arrestat... De qué vau far ieu?... Sabi pas... Sabi plus... Comprenètz, es eu que menava tot...”

Es Magdalena, la molher d'Andrieu Anglada qu'es a nos contar sei malastres. Es una Marselhesa simpla e bravassa. Un pauc mai de cinquanta ans. Riscam pas de l'arremarcar dins la carriera que dona puslèu d'èr a una serviciala. Te l'aviá esposada, son òme, quand èra encara rènn qu'un pasta mortier que trabalhava per un maçon. Partit de rènn, aviá traficant après la Liberacion, dins un tèmps que se mancava de tot, e t'aviá montat una empresa de construccion qu'ara èra l'una dei plus bèlas de la region marselhesa.

M'agradava pas tròp, a ieu. Que te tenia un èr paternalista, sèmpe lèst a donar de leicons d'onestetat ais autres. Èra un balès espatlut, amb de muscles que tiblavan lei margas de la camisa quand anava jogar ai bochas. Que quora èra a Lachaup, cada jorn, fasiá sa partida de petanca. Lo vesiatz se recampar a quatre oras petantas, amb lei bòchas. L'esperàvan leis autres, per acomençar, qu'èra lo Sénher... Ò alara, s'èra tardier per còp d'astre, te rintrava tre acabada la partida en cors. Rebecavan manco pas lei Marselhés! Èra vengut una tradicion.

Se sentiá assatz qu'èra auturós maugrat l'èr boniàs qu'assajava de se donar. I podiatz pitar a la debuta. Mai franc d'èstre en plen colhòti, vos avisaviatz lèu lèu de çò qu'èra l'òme. Avia capitat, e se geinava pas per dire que s'un còp voliá, te podria crompar tot Lachaup... S'o fasiá pas, e bèn, es qu'èra bravet, qué!

O avián comprés de mainatgiers d'aquí, que pasmens se cresián dei druds e que li laissèron prendre a la dicha un polit prat ras dau camin de la Capèla, qu'èran a liquidar dins un eiritatge. Èra mielhs ansin que leis auriá engolits. Es aquí qu'aviá fach bastir la

vilà, un castelet puslèu, qu'aviá pas fach pichòt per çò qu'es dei mejans.

Per ieu, èra rèn qu'un pesolh-revengut. Se parlaviam, subretot estènt qu'èran intims amb Danièla, mai assajavi de limitar nòstrei rapòrts just a çò necite. Verai que sa molher, ela, te fasiá pas de viechs. Èra estada obriera en usina, e o escondiá pas. E se fasiá pas d'idèas sus son intelligéncia... De tot biais, èra son òme, lo mèstre. Menava l'ostau parier que lei talhiers.

Plora ara Magdalena. Vèn de nos contar coma te l'an arrestat son Andrieu adorat. Que li tèn a son òme maugrat tota sa cròia e lei nhòcas que s'es agantadas quand la tabasava.

“De qué dirà lo pichòt quora o va aprene? Mon dieu, mon dieu... E son numèro de telefòn que respond pas... Ont deu èstre?... Vau assajar tornarmai...”

— Mai non, Magdalena, non, es tròp d'ora... Enfin, es pa'ncar rintrat a l'ostau...

— I deuriá aver la nòra...

— Deu èstre anada far de cròmphas, amb lei mossis... Vos fau esperar, telefonar totara, que deu èstre sus un talhier vòstre enfant. Es vòstre òme que sap ont son lei talhiers, adonc es rèn qu'un còp a l'ostau que l'auretz, lo pichòt, non?

— Si... Avètz rason... Vau esperar... Assajarai mai a sèt oras...

— E puei, vos ne'n faguetz pas que sabètz pron que telefonarà, Sèrgi, coma o fa cada jorn, per demandar d'instruccions au paire, per lo talhier.”

Que Sèrgi, son enfant, Andrieu Anglade li aviá fisat l'entrepresa, mai estava lo patron. E verai que t'aviá de besonh de conseus aquest jovent qu'anava pasmens aver trenta ans... L'aviá tròp coat Magdalena, e fòrça n'aurián pas vougut per totòbra. Aguèsse pas agut lo paire darrier...

“Deu èstre en rapòrt amb l'assassinat de la domaisèla Corbin” vèn Pèire Durand, lo Parisenc, coma li díson per escais.

Per escais estènt qu'es parisenc per de verai e qu'un còp l'an vèn se passar quauquei jorns de vacances en cò d'Anglade. Son en relacions d'affaires. Es un òme simpatic aquest Pèire Durand. Es arquitecte, e maudespiech que parle ponchut, sap èstre fòrça plus simple que son collèga Anglade.

“Mai de qu'an dich lei gendarmas?”

— Rèn. An rèn dich. Li an demandat de venir qu'avián de questions a li pausar.

— Va pas luenh aquò...

— Benlèu, mai avián un mandat d'arrèt! Adonc, es qu'èra pas rèn que per de questions. S'a desliurat un mandat d'arrèt lo jutge, e rèn qu'un jorn après lo crime, es que deu aver d'elements seriós que li lo permeton. Que s'arrèsta pas quauqu'un coma aquò...

— Non, es impossible... Andrieu, es impossible... A rèn fach... plorineja Magdalena.

— Escotatz, vos anam laisser Magdalena, vèn Nicòla. Partèm pas de Lachaup. Siam aquí. Anam cercar de saber perquè l'an arrestat a Andrieu. Tre qu'aprenèm quicòm, vos avisam. E sabètz que nos podètz sonar, qué.”

Embraça Magdalena que lei lagremas li ràjan de lòng dei gautas: “Espèri que va

telefonar lo pichòt... Fau que telefòne... Ò alara, ieu... Qué pòdi far?..."

Sortèm de l'ostalàs d'Anglade. Nicòla m'arrapa lo braç. Sènti sa possa cauda e mofla còntre mon coide. Ai enveja d'ela. Tre lo premier còp que la veguèri aguèri enveja d'ela. Mai, pas d'escansènça de prendre lenga ensèm, e i aguèt puei Danièla. Desiravi Nicòla e aimavi Danièla! Ò lo contrari, coma saber? Un fais de contradicions.

“Per Magdalena, me fa de lanha, mai per son òme... Que se l'an arrestat, l'Anglade, es que i deu èstre per quicòm dins la mòrt de Danièla. D'eu, pas rèn m'estona...

— Coma, Nicòla? De qué vòu dire que pas rèn t'estona? Que ieu pereu m'agradava pas, mai enfin...

— Èra una brava bordilha. O sabíás pron?

— Èra un secrèt per degun qu'èra un patron de combat, una canalha que t'emplegava de trabalhadors immigrats per de salaris de misèria sensa lei declarar sovènt... Qu'es pas un còp d'asard s'es vengut ric... Se'n fòrça trabalhant se veniá fòrça ric, leis ases portarián lo bast d'aur... Avia comprés la dicha eu.

— T'aguèt un auvari amb de trabalhadors portugués que crebèron per l'encausa dau pèile qu'anava pas bèn dins la barraca, ò puslèu lo porciu ont lei lotjava... E totei lei grèvas dins son empresa... E la politica... E sa vida privada tanbèn...

— Crèses que...

— Crèsi rèn, mai m'avisi que te l'an arrestat e mai siá ligat ai nèrvis dau PR, après aver ajudat aquestei dau RPR que li donèt pron sòus ais eleccions. Verai que lei permès de construire dins d'endrechs ont èra enebit, leis avia amb lei derogacions, e sabes qu'es sus la brutícia de l'immobilier qu'a trachit lo RPR. T'aguèsse tuat Danièla... M'estonariá pas. .. Mai paura Magdalena...

— Eu tuar Danièla? Pènsi pas... Una bordilhassa, segur. Lèst a se chabir per s'acampar de picalhons, ata! Mai tròp prudent per anar far un crime... Puslèu auriá pagat per aquò, e t'auriá trobat de nèrvis dau caire de seis amics politics. Mai, eu, non.

— Robèrt, i a una causa que sabes pas...

— Sabi pas qué?

— Danièla foguèt sa mestressa.

— Sa mestressa? Le mestressa d'una rafatalha pariera? Non...

— Ò, pas longtèmps! Una mesada benlèu. Benlèu mens. Durèt pas. Per ela una joguina... Fa de tèmps d'aquò... Te conoissiá pas.”

Ai pas acabat d'aver de sospresas. Sabiáu qu'èra una bordilhassa, Anglade. Lo rescontravi estènt qu'èran ligat sa molher e eu, amb Danièla. Mai li fasiáu la mina freja. Que per ieu passa l'òsca qu'un òme qu'a trabalhat per obrier pògue un jorn esquichar d'autrei trabalhadors. Mai qu'ague cocat amb Danièla, qu'ela ague pogut trobar de qualitats a un òme ansin, me seca. E ma dignitat dins tot aquò? Se deviá trufar de ieu, Anglade, s'un còp me vesia passar amb Danièla que me morsegava l'aurelha!

Basta, mai m'explica pas tot aquò perquè la t'auriá tuada, Danièla. Es pas normau. I deu aver una altra rason. Ò alara, es pas per Danièla que l'auràn arrestat. Perqué pas un

affaire immobilier e un reglament de còmpte entre lei laires dau PR e dau RPR? T'auriá pas fach un pòti?

“Qu'ague cocat amb l'Anglade, es pas tant grèu, me vèn Nicòla. A pas comptat per ela aqueu porcàs! Mesclas de lònga au mitan d'un crime tei sentiments personaus! Nos fau anar a Sederon per aver d'entressenhas.”

Mena la veitura Nicòla. Dins pas un desenau de minutas siam a Sederon, qu'es canton coma díson aici lei gènts. Anam a la gendarmariá. Darrier lo burèu, un gendarma:

“Bonjour Madomaisèla... Me fa gaug de vos veire qu'èri pas a Lachaup... Es pas vòstra cosina...

— Lo sénher Anglade, l'an arrestat, vèni d'aprene... Es pas possible d'aver de nòvas... Per sa molher, comprenètz...

— Vos vau dire çò que sabon tot lo monde: es inculpat d'assassinat de vòstra cosina... L'an carrejat a Valènça.

— Eu? Ma cosina... Es eu que l'auriá tuada?”

S'entornam ara.

Capítol VI

Te tènì Nicòla dins lei braç. S'esquicha còntre ieu. Aneriam a Sisteron per dançar, per fins d'escafar nòstrei pensaments, e se debanèron lèu lei causas qu'ara siáu a la potonejar. Qu'ela cèrca mei bocas. Que freta son còs sus lo mieu.

Çò qu'es la vida. Non seriá pas mòrta Danièla, benlèu pas rèn se seriá jamai passat, e mai lei desiranças qu'aviam l'un l'autre, Nicòla e ieu. Ara, per de qué se privar? En de qué serviríá qu'es plus una empacha entre nosautres, Danièla? Esperar de qué? La fin d'un dóu coma se fasiá autre tèmps?

La dança finida, se bevèm encara un jus de frucha. A pron durat la serada. Nos vaquí sus lo camin que just après lo pònt de la nacionala deis Aups, a la sortida de Sisteron, enrega la vau de Buech e nos mena a Lachaup.

Nicòla se sarra de ieu e m'embraça. Arresti la veitura dins una dralha. Siam bocas còntre bocas. Li ai dubèrt la rauba e li carèci lei possas. Escarta lei cueissas. Acomença de gemir doçament...

Se levam de tard l'endeman de matin. Siáu a me radassar au liech quora m'adutz de cafè au lach. Se potonejam mai. Es venguda cocar a l'ostau mieu que, per ara, es sagelada la vilà de Danièla ont Nicòla veniá restar de costuma.

Acabi de m'aliscar:

“Vau au vilatge, li fau, as de besonh de res?”

— Non. Tòrnas de tard? Manjam ensèm!

— Ata!”

Preni pas la veitura que siáu a cinc minutas dau vilatge. Ieu, m'agrada de marchar. Ai pas coma d'unei qu'arriban pas de far dos cents metres d'a pès. E puei, me permetrà d'un pauc m'escapar. Au vilatge, rescòntri degun alevat de femnas que fan sei cròmphas. Leis òmes an degut anar quèrre lo jornau. Se recamparàn totara. Vau sus lo camin de la Capèla Aperailà, reluqui l'ostalàs d'Anglade. Es pas luenh de la vilà de Danièla que li es faciant aperiàqui tres cents metres après. Basta en quauqu' un de s' escondre, e mai de nuech, per nos veire arribar a l'ostau. Subretot que s'arremarcan lei fares d'una veitura. E puei, just tocant lo portau, i a una biga amb un lume. Es aisit de s'avisar d'un vesitaire.

Se seriá mes a l'agachon Anglade, e un còp que m'auriá vist partir seriá vengut estrangolar Danièla? Puta de puta, que siguèssi restat amb ela aquest vèspre, se seriá rèn passat... Rèn aquest còp, mai te l'auriá pas mancada una outra nuech que ne deviá aver bravament sus lo codonh per la tuar. Alevat que siá un crime complit per còp d'asard?

Perqué Danièla s'èra pas aparada? Avia pas luchat d'après lei gendarmas. Esportiva coma èra, li seriá estat possible cònta quauqu'un de pas tròp galhard, soncament amb un òme tal Anglade, èra pas parier. Seguissi la gandòla qu'adralha l'aiga de l'asaigatge dei prats. Reluqui leis ostaus que son de l'òng dau camin de la Capèla: que d'aquí tanbèn nos aurián pogut veire arribar. Mai enfin, deu pas èstre l'institutritz e son òme, qu'es pedon, que serián venguts assassinar Danièla. E parier dau vièlh Amic que va sus lei setanta ans. Ni mai Truchet l'ainat, lo pastre, que s'es maridat amb una Marselhesa un còp qu'aquesta t'aguèt perdut son òme, e qu'ansin lo te remplacèt; te faguèron bastir un ostau bèu. E ni mai lo sénher Ribòt, un professor de Tolon que t'a adobat una granja vièlha per lei vacances. Tè, Rigau benlèu... Mai perqué? Un òme pron jove encara, qu'a pas cinquanta ans. Un Marselhés mai. Non, tèn pas aquò. Vrai qu'eu solet sembla pron balès que fisicament es dins lo biais d'Anglade. Mai, per quina rason auriá comés un crime?

Passa un tractor. Me saluda Miquèu Laugier, un païsan d'aquí qu'a pas trenta ans. L'un dei darriers joves qu'a restat au païs per facturar son bèu:

“Òu, Robèrt! De qué fas?”

A calat lo motor.

“Bèn, vies, que siáu a me passejar. Ai de besonh d'alènar... E tu, vas dalhar?”

— Òc, ai un prat de dalhar darrier leis Aluminantas. De revivre... Aprofieche dau bèu tèmps qu'arribam a setembre e que riscam puei d'aver de chavanas.”

Rèsta un moment en chancèla, e me vèn puei:

“E per la domaisèla Corbin, sabes quauqua rèn?”

— Pas plus que tu, me crèsi... An arrestat Anglade.

— Fome ! Aquest d'aicí...

— Èra una bordilha, d'acòrdi, mai enfin...

— Voliáu pas dire aquò...

— Me'n foti çò que voliás dire. Càmbia pas rèn a çò que te pènsas e a çò que se pènsan lo monde.

— Siás passat a son ostalàs? As vist quauqu'un?

— I passeriam aièr sa molher èra tota desaviada”

A la beguda, te rescòntri mon cosin Lucian:

“Bota Lucian! Tu aici! Siam pas dimenge pasmens!”

— E tu, i vènes pas sovènt ni mai!

— Èra per lei novas...”

Vèrai qu’a la beguda de Pau, se recampan rarament tant de gènts un jorn de setmana. Un pauc de jogaires de bòchas lo vèspre, mai te fa pas la fòga. Rèn que lo dimenge, qu’aquí fan campòs lei païsans e qu’arríban lei proprietaris de residéncias segondàrias. Mai, d’aquesta passa l’assassinat de Danièla t’a mes lo revolum. Me vènon tocant ieu, lei clients, coma se foguessi lo Messias. Vèrai que totei èran assabentats qu’eriam mestressa e amant, Danièla e ieu.

“Ai coma vosautreï, que sabi rènt de plus...”

— Mai l’an arrestat, Anglade. Es pas per rènt.

— Es que devon aver trobat de pròvas lei gendarmas; que senon lo jutge d’instruccion auriá pas signat un mandat d’arrèst... Se se son enganats, e bènt, Io largaràn lèu...

— Ò lo largaràn pas... Que dins la vida, de còps fas de colhonadas sensa ne saupre lo perqué.

— Qué vòs dire?

— Pas rènt...

— Alora, auriás mielhs fach de te crompar un chut!”

Muta plus Tòni, un vacancier que vèn cada annada a Lachaup. Passa per pas tròp fin, e vènt de m’avisar que fasiá çò que faliá per servir sa reputacion.

Leis autres son geinats per Tòni e fan coma s’avián rènt entedut. S’entaulam a despart amb Lucian:

“Te prenes un pastagàs que va èstre miegjorn?”

— Zo!

— De qué te pènsas, tu, de l’arrestacion d’Anglade, Robèrt?

— Me pènsi pas rènt... Me sembla pas normau...

— Sa molher a partit, sas. Es anada a Valènça per fins de veire son òme.

— Nos a pas avisat... La vegueriam ièr pasmens. E l’enfant?

— Es eu qu’a menat sa maire a Valènça. Mai, estènt que fau far virar l’affaire, restarà pas.”

Es un tubanèu, la beguda, ara, amb totei leis òmes que s’i son amolonats dintre. Ieu me ponh leis uelhs aquesta tubassa espessa. Sortèm. Dins la carriera, Lucian me vèn:

“Rènt de nòu amb lei gendarmas? A Sederon te parlèron de rènt?”

— Non. Son pas de gènts a dar son vejaire, e mai se n’an un. E ieu, pòdi pas tròp parlar que vendriáu lo coupable.

— Òc... Fai mèfi! Subretot, tu, parles pas plus que çò necite. Per ara, fau istar suau e laisser venir lei causas.”

A rason Lucian. S'agís pas que m'escape qué que siá. Anglade es benlèu pas l'assassin, mai çò segur, es qu'es pas ieu ni mai o sabi pron.

Sus la plaça, i a tot plen de gènts, qu'es arribat lo camion que carrèja lei mèrças dins cada vilatge de la region. I a mai que mai de femnas, e tanbèn de nistons que se vòlon crompar de bònas. Vesi Nicòla. Aviá oblidat de me dire que li mancava quicòm per dinnar. Deviá puslèu aver enveja de se passejar au vilatge. S'entornam totei dos a l'ostau.

Capítol VII

Sembla finit l'afaire. Per ara se'n parla plus gaire e se sap qu'Anglade serà jutjat ais Assisas venèntas de Droma. A lampat l'enquèsta, que dins pas tres mes l'an acabada l'instruccion dau dorsier. Siam en decèmbre, e es lèst per lei jurats de Valènça que s'acamparàn avans la prima. De basaretas afortisson que se tot a tant virat redon, es que deu i aver de questions politicas, que d'unei se vòlon debarrassar d'Anglada que sabíà tròp de causas. Qu'adonc èra quasi una benediccion l'assassinat de Danièla. Possible... I a pasmens quauqua rèn que me tafura dins aquesta inculpacion d'Anglade. Es qu'aguèri una mena d'auvari ont manquèri d'i laisser la pèu. Òc, que me fa pensar qu'i a pas qu'An glade de compromés.

Vaquí coma arribèt. Sabètz que la molher d'Anglade t'aviá quitat l'ostau per s'anar installar a Valènça ont avián embarrat son òme. E d'aquesta passa, es totjorn ailà que li adutz de qué manjar e lo te va veire cada jorn. I a de femnas que son de santas...

Adonc, tre que sachèri qu'èra a Valènça, sus lei dètz oras de vèspre, vouguèri anar me rendre còmpte d'esperieu coma se podíà agachar l'ostau de Danièla d'aquest d'Anglade.

Fasiá caud, çò qu'es rar a la montanha quand arribam a la segonda quinzenada d'agost. Aviáu just cargat la camisa. D'en premier anèri fins a la Capèla, e davalèri puei per fins de contarotlar partènt de quin endrech èra possible d'arremarcar s' una veitura arribava puei partiá mai de la vilà de Danièla.

Èri a relucar quora m'avisèri qu'una lutz èra a barrutlar a man senèstra, aperailavau. De qué podíà èstre? D'aise d'aise, per pas far de bruch, davalí encara. Passi la vilà de Danièla. A l'èr de venir, la lutz, de l'ostalàs d'Anglade. Mai, a çò que m'an dich i a plus degun. Alevat que siá restat lo Parisenc? Es dins l'ostalàs d'Anglade qu'i a una lutz, pas ges de dobte; e s'agís d'un lume electric de pòcha, que se vètz lo rai que se desplaça.

Ara, siáu tocant lo portau. Emponhi la cadaula. Non se duèrp lo portau. Es clavelat. Me reviri just per relucar se pòdi apercebre la vilà de Danièla. Es ailà, e i a pas de besonh d'un pòrtavista per s'avisar de quauqu'un qu'i vendriá ò partiriá.

Agachi mai l'ostalàs d'Anglade. Fotre! I a plus la lutz. Se fau chic, serà de ma falta qu'aviáu léser de lo far, mon contaròtle!

Cu pòt èstre aquí, amb un lume electric? Es pas vengut per galejar, es segur, que seriá de l'ostau, t'auriá fach lume normalament. Enfin, es qu'aneriatz furnar dins l'ostau d'un òme qu'es acusat de murtre, vos ? Deu cercar quicòm. Verai que la polícia, te devon ja aver fach son trabalh aquí, mai quand sabes just e just çò que cèrcas, riscas plus de lo trobar que de policiers, que maugrat qu'agan lo biais, van a l'asard. Es çò qu'a degut se dire l'òme, ò la femna? qu'es aquí dintre.

Escaladi per dessus lo portau. Ai d'espardalhas, mai sus aquesta graveta esandida dins la cort, es dificil de far avans sensa bruch. Passi dins lo prat qu'es après lei rosiers, qu'aquí marchi sus lo codèrc espès coma de mofa. Vesi plus lo rai de lutz. M'auriá ausit lo vesitaire? Subran fau un escart qu'un bestiari me part dins lei cambas. Un garri probable. Mai t'a fach un bocan qu'ai lo còr que m'a sautat dau pitre. M'aplanti per tornar prendre alen; ai lei tressusors e me manca l'èr. Aleni d'a fons. M'emplissi lei lèus, un còp, dos còps, tres còps. Me senti mielhs. Es un metòde qu'emplegui au judò quand acomenci de m'enervar. Es bòn e te tòrna dar ton sang plan.

Fau mai avans. Siáu arribat a ras d'un rosier, just a man drecha dau lindau. Me meti d'a genolhons e reluqui mai per assajar de traucar la nuech. Fa clar de luna, çò que m'ajuda un pauc, mai de lutz, manco pas. Me seriáu enganat? Siáu pasmens pas bèfi... De qué far ara?

Non pòdi pas estar aqui. Intrar dins l'ostalàs? Cu i trobarai? Pas quauqu'un d'onèste que d'una, auriá pas de besonh d'un lume de pòcha, de doas m'aguèsse ausit, vendriá veire cu es. Siáu en chancèla... Zo! i vau. Passi lo rosier. Siáu tocant lo telh qu'es dins la cort, davant lo lindau. Vesi, vesi? non, puslèu senti una ombra que sòrt de darrièr l'aubre e avans qu'agui pogut far qué que siá, m'aganti una bassacada sus lo cotet. Me tombi. Alentorn tot vèn neblós puei negre.

Quant fa de tèmps que siáu per sòu? Una orada doas bensai... Sabi pas. Duèrbi leis uelhs. Fa totjorn nuech. Me senti una gròssa dolor dins lo cotet. A picat dur l'òme. Bolegui lei braç. Aquò va. E tanbèn lei cambas. Lèvi lo cap e de la dolor terribla me laissi mai anar dins lei gravetas de la cort. Me tirassi fins au telh. M'acòti e arribi de m'assetar còtra. Reluqui la mòstra. Una ora de matin. Adonc, fa prè de tres oradas qu'ai passadas aquí, ensucat.

Me freti amb la man sus lo cotet; me massi. Va mens mau, qué. Pòdi un pauc chifrar. Ai vist una ombra, sentida puslèu una ombra, mai èra un òme ne siáu segur, per m'ensucar coma aquò. E un òme que t'a pres tot son tèmps, que m'a laissat venir, qu'a esperat que sigui just prè de l'eu per me matraçar. M'auriá pogut tuar. L'a pas fach... De qué vòu dire?

Assagi de me dreçar. Me dóu totjorn fòrt, lo cotet, mai arribi de me metre drech e de far quauquei cambadas. Basta, anarà, mai pòdi pas partir ansin. Vau a la pòrta d'intrada. Es pas clavada. Preni mon lume electric. Sembla pas que l'òme ague tròp cercat que tot es en plaça. L'aurai destorbat... Ò alara sabiá ont èra çò que voliá? Escali au premier plan. Vaquí lo burèu d'Anglade. La pòrta es badiera. Intri. Tot es virat aquí, lei tiradors

son per sòu, i a de papiers estraçats d'en pertot. Es facil de comprendre que cercava un papier l'òme. Una factura benlèu?

Mai qué rapòrt pòt aver aquò amb l'arrestacion d'Anglade? Que s'es eu l'assassin de Danièla, perquè quauqu'un es vengut aquí? Ò auriá un complici que voudriá far desaparèisser un document compromètent?

Espinchi un pauc dins lo mèmbe. Inutil d'estar plus lòngtèms aici. Tot trantalhant que per butadas me dóu la cabèça, sòrti dau burèu. Au moment de sarrar la pòrta d'intrada de la vilà, me ramenti deis emprentas e freti la ponhada amb lo mocador. Mai quina importància, qu'i siáu vengut mai d'un còp, en cò d'Anglade e que seriá pas estonant de trobar meis emprentas. Fa rèn, parti plus tranquille.

Se compren que ne parlèri pas ai gendarmas de tot aquò. Que m'aurián demandat çò qu'èri anat far, de nuech, en cò d'Anglade. Qu'es pas una rason pèrque arremarcatz una lutz dins un ostau que fau anar veire çò que s'i passa.

Nicòla èra fòrça preocupada, que me vesia pas rintrar, e se prenguèt una brava estomagada quand li contèri çò que m'èra arribat.

Lo te van jutjar Anglade, e mai perseguigue de bramar qu'es pas eu que l'a tuada, a Danièla. S'es pas eu, cu pòt èstre L'òme que me donèt l'estramasson? Que me lo siáu pas pantaiat aquest... Perqué pas! Solament, pòdi rèn dire, que, de pròva d'aquò, n'ai ges e tant me metrián a la plaça d'Anglade.

Capítol VIII

“Es ieu qu'eiriti de quasi tota la fortuna de la paura Danièla... Quina pietat... N'ai vergonha, que sembla qu'aprofiechi de sa mòrt...”

— Nicòla, sas, as pas d'aver vergonha d'aquò, que li aviás rèn demandat. Es ela soleta qu'a decidit de te tot balhar. Aviá fach un testament, ela tant jove... Ne devia aver la sentida de çò que li anava arribar...”

Despuei nòstre retorn a Marselha, vivèm ensèm Nicòla e ieu, dins son estudiò. Fau mon trabalh de jornalista. Es un mestier que m'agrada fòrça que me permet de prendre lenga amb un molon de monde. A Nicòla, li va mens qu'arriba pas a se far a d'oraris completament descabentrats. Mai, totei dos, se trobam bèn; nos liga lo sovenir de Danièla.

Encuèi, es anada en cò dau notari, Nicòla, que se liquidava la succession de sa cosina. Paura quand quitèt l'apartament, s'entòrna plena de sòus. De problèmas mai, verai. Mai de problèmas ansin s'adòban sèmpe.

“T'auriáu ganhat au terciat que seriam sortits per far ribòta... Amb aquestei sòus, me'n sènti pas... Ai lo vòmit...”

Segur que te dona un sentiment coma s'aguèsses fach una falta, çò qu'arriba. A Nicòla e tanbèn a ieu, qu'aquesta fortuna de Danièla, i participarai aumens tant que serem ensèm. E çò que me geina encara plus, es que n'ai pas de besonh qu'aquest argent, que son clars meis affaires d'aquesta passa.

“Perseguirai de trabalhar, me vèn Nicòla, qu'arribariáu pas d'estar a l'ostau sensa far rèn.”

— Faràs çò que vouràs... De tot biais, s'un còp n'as ton gonfle, e bèn, t'encalaràs. Solament, Nicòla, me fau tornar a Lachaup, qu'i a de causas que me tafuran... Se vòs, i anarem dimenge que vèn. Te prendràs quauquei jorns de conjet qu'i vòli restar fins a dimècres.”

M'espicha de cantèu. Se deu demandar çò que m'arriba mai. Puei: “D'acòrdi, mai sabes qu'aurem de mudar? Que s'installarem dins l'apartament dau Prado. Avèm pas de besonh de servir aquest apartament d'aicí, subretot qu'es pas miu!”

— Per aquò, es pas necite que siguem aquí. Avèm que de se causir lo moment que serem a Lachaup, e de far durar lo conjet fins au divèndres per adobar çò que faudrà un còp rintrats.”

Que serà lèu fach lo mudadís, que dins l'estudiò ont siam, es pas lo mobilier que nos esquicha. Es luxuós l'apartament dau Prado, qu'èra a Danièla, e aurem de prene l'abitud d'i viure, me crèsi! Mai, aquò vèn lèu lèu, de s'acostumar au luxe, qué!

Me sòmii qu'i aurai un burèu supèrbe onte me serà aisit de me picar leis articles. Lei condicions seràn melhoras s'ai d'escriure quicòm de tilhós. Qu'es pas la promocion sociala quo me farà cambiar d'idèas politicas.

Adonc se fa sensa nosautres, lo mudadís, que venèm d'arribar a Lachaup. Lotjam dins la vilà pichòta que lògui a l'annada, que s'installarem dins la vilà de Danièla rèn qu'a la prima. Avans, i volèm far quauquei modificacions.

Avèm botat fuec a de buscas e se siam assetats còtra la chaminèa. Acomença de far freg a la montanha. Fa pa una ora que siam arribat e l'ostau a besonh de prendre calor. Regardam lei flamas que se tòrçan; peta de tèmps en tèmps una busca e montan subran de belugas. Siam bèn... Pican a la pòrta. Vau durbir.

Es mon cosin Lucian amb Miquèu Laugier:

“Tè, me vèn aquest d'aicí, rintraviam e avèm vist la veitura... Se siam pensats qu'èras, ò puslèu, qu'eriatz aquí...”

— Òc bèn! Avètz bèn pensat e avètz agut rason de vos arrestar. Venètz de la caça?

T'an pausat lei fusius sus la taula:

“Avèm fach córrer una lèbre, ditz Miquèu, ailamondaut, tochant lo rochès de Mairan. T'a lampada mon bèu qu'ai pas manco pogut emponhar lo fusiú... Avia davalat lo vabre qu'es dessota...”

— S'escondia dins lei baiassas... Sas, ont l'Amic a pausat son fiu electrificat per lei vachas...

— La tuaretz lo còp venènt que sabètz son jaç ara... E lei singlars? Avètz pas fach de batuda aquest an?

— Que si! Ne tugueriam un sota Marrablacha. Te fasiá quasi nonanta quilòs... Es l'Amièlhs que se lo desquilhèt.

— Lo cosin?

— Òc!

— Eu que plorava de lònca qu'èra pas crespinat, aquest de còp, qué!

— Aurem mai léser de charrar de tot aquò a l'ostau de la maire, que passaretz manjar.

— E au mieu pereu, vèn Miquèu.

— Segur, mai laissatz-nos nos revirar e nos rescaufar, que siam gelats! Beuretz bèn un degot... Nicòla ont as mes lei botelhas?

— Dins lo bufet, sus la pòst d'adaut... Leis ai cambiadas de plaça.”

Se chimam un armanhac que nos reviscola:

“Alara, qué nòvas a Lachaup? A despart de la caça!

— Pas rèn de nòu, ditz Miquèu, pas rèn... Aicí, sas, d'ivèrn, s'as pas de bestiaus amb lo lach, i a pas fòrça chausas de far.

— Deves aver d'òbra, tu!

— Diso pas de non, mai ara siáu pron bèn provesit per çò qu'es dau materiau e aquò me permet d'èstre mens quichat... Pòdo anar a la chaça, come o veses... E amb Lucian encara, qu'eu ne deu aver un fais, d'òbras, non?

— Ieu, per un còp que vèno dau Bœi... Ja que la molher a brammat coma una sauma que non me voliáu pas laisser partir, se te i metes te pereu...

— Rèstas tot l'ivèrn au Bœi?

— Òc. Es melhor lo climat. E puei, ara qu'ai fach bastir, siam pus au larg qu'aicí. Sensa parlar que la màger part dei bèns son ailà. A Lachaup, sortit dei baiassas, dei trufas e d'un pauc de fen, es lèu fach... N'i a pron de quauquei jorns en julh e agost, un pauquet en setembre. Mai, me ne pòdo pas despegar d'aicí, qu'i siáu nascut amb la femna e qu'avèm la familha... De tot biais, dins pas tres quarts d'ora siam au Bœi.

— Passaretz a l'ostau, vèn mai Miquèu! I còmpto.

— Assajarem, que siam venguts que per dos ò tres jorns...

— Me cresiáu que resteriatz plus de tèmps.

— Non. Siam just venguts per quauqueis affaires e un pauc veire la vilà de la paura Danièla. Qu'i lotjarem a la prima.

— Quinta pieta aquò, ditz Lucian... Va i aver lo procès a Valènça, o sabetz?

— Basta...”

An partit nòstrei vesitaires. Ai pas pogut parlar amb Lucian coma m'auriá agradat. E s'anam manjar en cò de sa maire amb eu, serà parier. Verai qu'es brave, Miquèu, mai podiáu pas contar davant eu çò qu'ai escondut au moment dau crime. Es tròp grèu. Me lo faudrà pasmens anar veire solet, Lucian qu'i a tot plen de causas que vòli saupre. Qu'enfin, me faretz pas crèire qu'a despart de la caça, aici, dins un vilatjon ont vèn de se debanar un drama, degun sap pas rèn?

Capítol IX

Nos vaquí dins la vilà de la paura Danièla. Quauqua rèn va pas bèn que vèni de m'avisar qu'a una fenèstra de darrièr, que dona dau caire dau riu, es estat forçat un còntravènt.

E aqueu que lo te forcèt aguèt suenh de lo bèn tornar sarrar, de biais que dau defòra, non se poguèsse veire l'auvari. Cu pòt aver fach aquò?

Pas un laire ordinari, qu'a vista de nas me sembla pas qu'ègan raubat qué que siá. Tot parèis en plaça, e s'agissiá pas de voler cambriolar un ostau escartat, coma arriba sovènt ara, amb lei residéncias segondàrias. Senon, pecaire, totei lei mòbles pron preciós, leis aisinás e tanbèn lei tablèus e mai leis esculturas qu'èran recaptats aquí dintre, per de qué leis aurián laissats?

Non, aquí, tot çò preciós, a relativament, qu'interessa lei raubaires, a pas bolegat. Es que de laires t'aurián negligit lo tablèu de Chabaud qu'es dins la corredor, ò lo tapis persan de la sala de sejm? Cercavan una causa, e sabián just e just çò qu'èra aquesta causa.

“Benlèu qu'es d'enfants que per s'amuser an rintrat... Sas, Robèrt, arriba aquò... Quand èras pichòt, jogavas pas a assajar de saber çò que se passava dins un ostau pestelat?

— Ata! Aviáu parier de totei lei nistons. Mai, te sembla pas estonant que despuei d'annadas qu'es bastida, la vilà, siá lo premier còp qu'aquò arribè? E just après lo crime? Qu'as degut arremarcar qu'i a de rovilh sus lo fèrre dau còntravènt forçat, çò que vòu dire, estènt qu'èra pintat de nòu, que fa aumens tres mes que l'an dubèrta, la fenèstra... E te tòrna aquò, au moment, ò a pauc près, de çò que se passèt a l'ostau d'Anglade, quand m'ensuquèron. Non, es pas normau...

— Òc... Mai perqué t'ensucar e voler raubar quauqua rèn dins l'ostau de Danièla?

— Perqué? Se o sabiáu, auriáu pas agut de tornar a Lachaup!

— O aviáu bèn comprés que te teniás una idèa en venènt d'aquesta passa ! Mai enfin, es Anglade l'assassin, non?

— Es çò que díson... Pasmens, fins ara, a pas rèn avoat! E puei, cu te ditz que serà pas aquitat estènt la manca de pròva per leis assisas de Droma?”

Furni dins lo secretari de Danièla. I a pas fòrça papiers. Un secretari tipe Loïs-Felip amb tot plen de tiradors. M'avisí que lo tirador centrau, que deviá èstre clavat, te l'an tanbèn forçat. Dedins, i a una envolopa amb d'argent; un pauc mai de mila francs; quauquei letras personalas pèreu. De letras amorosas, d'amants passats, ja ancianas...

Pas rèn que me pògue permetre de far avans que non conoissi pas lei noms dei correspondents... Benlèu que leis estremava aquí, Danièla, per evitar que lei veguèssi e

adonc me far de lanha.. E leis aviá servadas... Èra plus sentimentala que çò que m'imaginavi.

De qu'an cercat? Perseguissi de furnar, mai de bada, que vau a l'asard. E per de qué far? Qu'an passat avans ieu, e adonc te l'an bensai trobat lo papier? Un papier segur, estènt que vesí pas çò que podriatz recaptar d'autre dins un secretari.

Quauqu'un aviá de besonh d'un papier, i escapavi pas. Alevat que siá quauqua rèn de pichòt, mai fòrça preciós... De joièus? De diamants? Ò auriáu sachut. Ò alara, ne seriá assabentada Nicòla e me n'auriá parlat. E es qu'aurián pas laissat lei mila francs per far encrèire qu'avián rèn trobat? Me manca una carta per i veire clar.

Siáu anat dins la cort per un pauc prene l'èr. Fau lo torn de l'ostau. A degut venir tot seguènt la maire de Lausènça, lo riu que passa darrier l'ostau. Estènt qu'es tota bordejada de baranhas e d'aubres, s'es pas fach remarcar. Mai fau conóisser lo ròdol per causir pariera dralha. E puei, disi "a", coma s'èra qu'un...

Perqué pas "an"? Verai que quand foguèri ensucat, veguèri, ò puslèu sentiguèri rèn qu'una ombra. E a Lachaup, se saupriá i aguèsse una banda organizada... Ò alara dos que serián complicis? E s'èra un affaire de familha?

Basta... Adonc, a degut seguir Lausènça, puei just arribat darrier la vilà, a escalat la riba qu'i a una traucada dins lo bartàs. En arribant de tard, estènt l'ombrum dei pibolas que son autas aquí, pas degun l'a pogut veire. Per s'enanar, ges de dificultat ni mai.

Pòt èstre qu'un òme dau país. Ò quauqu'un qu'èra acostumat au país. Un Marselhés? Pas impossible, que Danièla te conoissiá tot un fube de mond de Marselha que venián en vacanças aquí, e mai lei trevèsse pas.

Va èstre sièis oras. Fa ja nuech qu'es enivolit lo cèu. Vau anar au vilatge qu'ai pa'ncara vist degun alevat Lucian e Miquèu. Subretot que Lucian, lo voudriáu rescontrar solet.

“Nicòla, vau fins au vilatge. As de besonh de rèn?

— Non. Tòrnes pas tròp de tard...

— Te'n fagues pas.

— Me sènti pas tranquilla aqui, sensa tu... Tardes pas tròp, sigues brave, te'n pregui, vai ... E puei rèsti pas aici, rintri a l'ostau... Vèni amb tu.”

Desbonda quasi sus lo camin l'aiga de la gandòla d'asaigatge, que d'aquesta sason plus degun l'utilisa. Jaupan lei cans dau Joan Boscò, un cosin mieu que conoissi tot bèu just. Siáu parènt amb fòrça gènts aquí, e m'arriba de o pas saupre! Es per la caça que t'abalís de cadèus. Lei tèn dins una mena de cort tocant lo camin de la Capèla. Nicòla a rintrat a l'ostau. Siáu au cafè Pau. Quauquei caras que me son familhieras. Parlan totei occitan aquí dintre. Es pas parier que d'estiu. D'ivèrn, son entre elei, lei gènts dau país, e lo francés es coma una lenga estrangiera. Es la lenga dei vacanças, aquesta dei toristas... L'estiu, es lo moment dau gròs trabalh per lei païsans, subretot a la montanha. E la lenga dau léser, es l'occitan, lo patés, coma díson. Lo monde sus la tèsta, qué!

“Avètz pas vist Lucian?

— Crèso qu’èra a la chaça, me vèn Vital. Lo rescontrèro qu’i anava per les tordres.

— Quant fa de tèmps?

— Deu èstre rintrat aura, me sembla..

— Òc, ditz Abèu, a rintrat... Avia rèn agantat, alevat que s’èra gelat!

— Adieussiatz en totei!”

Es a l’ostau, Lucian. Dins la cosina, es assetat tocant un radiator. Siáu contènt de lo trobar aquí que me seriá estat dificil de charrar au cafè. L’ostau, es aqueu de la sògra, qu’es veusa despuei un desenau d’annadas. Quora vèn a Lachaup amb la molher, demòran aici. Tèn l’una deis especiariàs dau vilatge, la sògra. Siam suaus dins la cosina, que la molher de Lucian e sa maire son a regardar la telé dins la sala de sejoirn.

“Alara, me vèn Lucian?

— Alara, me crèsi qu’i a quauqua rèn que va pas.

— Bota! Perqué? Se pènsan que serà condemnat Anglade, lo mond... E tròbas pas fòrça gènts per lo plànher! Es un afaire de classat.

— Ne siáu pas tant segur ieu...

— Per quina rason? Probable qu’èra un crime de gelosiá.

— Es çò que te crèses?

— Sas, tot bèn chifrar, òc!

— E de me far ensucar en cò d’Anglade, te fa plus chifrar?

— Ata! Rèn pròva qu’a de rapòrt amb lo crime,

— Verai, solament, i a outra causa. Imagina-te que quauqu’un a forçat lei còntravènts de la fenèstra que dona sus Lausènça, de la vilà de la paura Danièla. E aquest que faguèt aquò es vengut furnar dedins estènt qu’un tirador dau secretari es estat tanbèn forçat e qu’ a cercat d’en pertot dins lo burèu.

— A çò anèm! Es plus parier...

— Acomenças de cambiar de vejaire?

— Ai pas dich aquò... Mai escota, forçar de còntravènts, es un trabalh d’òme. E apondo, d’un òme que conèis lo ròdol, que per venir dau caire de Lausènça, es mestier d’èstre assabentat dau terraire. E puei...

— Es çò que me siáu dich tanpauc. E puei?

— E bèn, dau tèmps qu’èras a Marselha. ai somiat a çò que t’èra arribat, a la vilà d’Anglade. Que per t’ensucar coma a fach, l’òme, a sang pausat, just quand caliá, en te laissant venir a eu... E sabia ont anar, de nuech, dins l’escuresina... A una gròssa abitud d’aquò. Es pas un Marselhés... Es d’aicí, probable... Ò alara, es un chaçaire, un vertadier, sas, pas un chaçairòt!

— Un chaçaire? Se pòt bèn...

— Ne siáu quasi segur... Que t’esperèt, parier que per l’espèra ai singlars ò ai tordres! Comprenes?

— Metem que siá aquò, mai nos fa pas gaire far avans, qu'a Lachaup, de caçaires, n'i a un fais.

— T'enganes pas, qué! Vòlo pas dire que siá aquest òme l'assassin.

— Coma?

— Per tu, te veso venir, que vòs pas que siá dich qu'es un crime de gelosiá d'Anglade! Non, se pòt que quauqu'un vougue aprofèchar de la mòrt de la paura Danièla per recuperar quicòm.

— De qué te fa pensar ansin, tu?

— Pas rèn... Mai es possible. Qu'avèm un copable amb Anglade, non? E t'auriá pogut tuar l'òme, a la vilà d'Anglade!"

Segur que tot es pas clar. A bensai rason, Lucian, mai empacha pas que ieu me pènsi qu'i a un rapòrt entre l'assassinat de Danièla e leis auvaris dei doas vilàs. Deu èstre lo meteis òme qu'a complit aquò, n'ai la sentida. Per n'èstre segur, per aver la clau de la mòrt de Danièla, per comprendre perqué l'an tuada, me fau trobar d'elements dins la vida de Danièla. Que deu i aver quicòm, e plus d'una causa, que me n'a jamai parlat. Avia plus d'importància per ela, mai ne deviá aver per quauqu'un mai.

“Sabiás de causas sus leis afaires de Danièla avans que venguèsse ma mestressa?

— Vòs cercar d'aquest costat? Basta, se pòt que tròbes quauqua rèn... Mai ieu, fau la crotz: sabiau rèn. Non, au vilatge, t'aguèt pas d'aventura. Ò rèn d'important... Benlèu per la vòta dau quinze d'agost... Si, un còp, ambé l'Enric Barnèu, mai me crèso que la faguèt lèu cagar qu'èra acabat tre la fin dau mes! E te parlo d'aumens cinc ans a rèire! Non, seis afaires, lei deguèt far a Marselha... Qu'aicí, se seriá sachut.”

M'entòrni a l'ostau. Subran, una idèa me vèn. M'aplanti e parti a grandas cambadas vèrs la vilà de Danièla. Es sus mon camin l'ostau de la maire de Lucian, e me pòdi far prestar un lume electric. La vaquí, la vilà. Fa negra nuech qu'es prè de uech oras. Nicòla se deu demandar ont ai passat... Tant pièg, que vòli contarotlar çò que vira dins ma cabeça.

Siáu darrier la vilà. Fau mon còmpte: adonc, per se pas far arremarcar, l'òme a seguit Lausènça, e a sortit just dins l'endrechiera de la fenèstra qu'a forçada; pòt pas èstre autrament qu'es rèn qu'aquí qu'i a un trauc dins lo bartàs. Passègi lo lume electric de la traucada vèrs la fenèstra. Es bèn aquò, per endrechs l'èrba pron espessa es coma un pauc escrachada: lei peadas! Non lei podiau pas destriar, de jorn; mai, càmbia tot de nuech, amb lo lume electric que permet de far d'ombra dins la mendra tombada pichòta. Trachís gaire, l'èrba, a l'auton, dins leis Aups, e estènt qu'aquest an a quasi pas plougut, t'an tengudas lei peadas. Me sarri d'aquestei que me semblan mai netas. N'i a una subretot, a l'oriera, qu'es bèn marcada, qu'a degut quichar l'òme per se sortit de la mena de gandòla que fa Lausènça a aquest endrech. Es un pè d'òme qu'a fach aquò. Assagi de lo bèn gravar dins ma mementa que sap pas çò que se pòt passar d'aquí a deman que vendrai mielhs relucar.

Capítol X

Leis ai presas adès lei fotòs. Ai tanbèn mesurat. Un òme que son pè es pluslèu grand. Aumens de 42. De sabatas de marcha amb sòla de cauchó. De menas de pataugàs. De sabatas de caçaire. Mai tanpauc de païsan, d'òme de la tèrra. Fachas per arrapar quand requilha. Dins de fanga miraclosament gaire esquistada per lei ravasclàs d'auton estènt qu'èra sota un rore qu'acabava de pèrdre sei darrierei fuelhas, èra aquí aquesta piada supèrba, espectaculara, coma l'auriáu pas jamai pantaiada tala. Coma vèn que l'aviáu pas vista da'intrada? Probable bòrd qu'èra la soleta tant neta, e qu'es lo lume electric que m'avaiá permés de m'avisar dau dralholet seguit per lo vesitaire.

Ai pas de materiau per far un motlage, mai bastarà amb la fotò que te tèn un aparelh alemand dei chanuts. Una besonha mieg professionala.

Nicòla èra restada a relucar tocant ieu. quincava pas. Mai vesiaü pron qu'èra trebolada. Me vèn:

“Quora partèm?”

— Partèm tre acabat...

— Sabi pas. Deman benlèu.

— Me languissi de partir... Es pas agradiu aquí, d'ivèrn, sas... Vesi degun...”

Ai pas respondut que compreni qu'es pas per aquela rason que se vòu entornar a Marselha.

Siáu a me passejar dins lo terraire chaupatier, que vòli assajar d'un pauc espinchar de sauvatgina. Encara que siá pas tròp aisit estènt qu'es ancara dubèrta la caça e se mesfisan lei bèstias per amor d'aquò. alevat quauquei chics qu'an l'èr de voler demorar tot l'an quí, vesi pas rèn. De tot biaï, per lei lèbres, fau anar plus luenh que dins leis alentorns dau vilatge an degut tot rasclar lei caçaïres.

Fa freg. Bensai que va nevar; es tot ennivolit lo cèu. Se podriá que dins la nuech tombèsse neu, e deman, se volèm partir, s'un còp es espessa la jaça, serà malaisat. Me permetriá de restar un pau mai a Lachaup que me sembla qu'ai encara un molon de causas d'aprendre aici.

M'entòrni per Riufreg, un escart d'ont se va puei donar sus lo camin de la capèla, just en dessota de la vilà de la paura Danièla.

Avans la forca dei Tres Fònts, i a la bastida de Miquèu. S'es a l'ostau, me farai pagar lo beure. Òc, i es:

“Òu! L'òme! Se pòt intrar?”

Jaupa lo can, mai cala lèu que m'a remés.

“Siás tu, Robèrt! Ata! Vèn!”

Intri dins la cosina; un membre pron grand coma n'i força dins lei campanhas que sèrv

tanbèn de sala per manjar. Qu'aquesta d'aicí, es rèn que dins d'escasença excepcionalas que s'i manja maugrat son nom. Tot es modèrn dins la cosina, tot flame nòu. Miquèu solet. Es eu qu'a practicament creat aquest tenement dins una region montanhòla ont se ganha la vida d'un biais normau.

Fa quasi tot d'espereu çò que li permet de servir bassas lei cargas d'esplecha coma dison lei tecnocratas. M'assèti:

— “As pas sortit uei? Li vèni.

— Non, qu'aviáu de reglar lo tractor. Es pas coma dins un burèu aquí! Profecho de l'ivèrn per adobar çò que vai pas dedins. E puei, per chaçar, leis autres avián tanbèn d'òbra...

— Va lo trabalh?

— Ai pas tròp de me plànher e mai nos escanan amb lo lach... Que te montan lei prètz per lei societats de distribucion, mai pas rèn per les productors. Fa tres ans a rèire, èra encara possible de s'entendre amb lo director de la societat, a Gap... Arribaviam de derrabar quauquei centimas au litre. Es achabat, que t'an chanjat lo director e en plaça t'an mes un òme qu'es pas dau país, que sap pas çò qu'es un agricultor e qu'aplica exactament lei reglaments nacionaus sensa parlar d'aquestei dau Mercat Comun... De reglaments fachs per lei richàs! Pas per aquestei que lauran!

— Ma fista, es de crèire que li deu agradar ai gènts de se lo far metre que te vòtan de lòngra per lei rufians!

— O chau crèire! Que sota l'escampa qu'an un marrit trocelet de terraire, n'i a que s'imaginan d'èstre de capitalistas...

— Es tu qu'as mai de tèrra aquí, ara, non?

— Si... Ò puslèu, siáu just darrier l'Amic. Mai elei, son tota familha e aquò va mielhs per menar lei bèns. Sas, dins lo país, i a rèn que nosautrei dos e mai lo Pèire Boscò que tenèm pron bèn. Leis autres, pechaire, auràn lèu de plegar e de se fotre lo camp se vira pas... S'avèm pron sòus, li cromparem sei bèns e demorarem competitiu, mai per quant de tèmps? Basta... Veirem, mai m'agrada mai de me crebar aquí que de viure en vila!

— As pasmens bèn capitat, vai, que leis autres, lei malurós, coma dises auràn de s'anar far marcar a la cauma...

— Òc, mai ai agut fòrça pensaments que lei sòus me mancavan.

— Coma as fach? Lo Crèdit Agricòla?

— Òc...

— T'an pas enfectat amb lei garantidas?

— Me conoisson... Sabon que siáu pas fuglòbra...

— Òsca, mai s'acontentan pas d'aquò d'aquesta passa!

— Fa quatre ans, qué!

— Òsca segura!”

Se chimam un aigardènt. Un aigardènt d'aquí, que Miquèu t'a l'un dei rarei vinharés dau ròdol. S'amaduran lei rasims rèn que doas annadas sus tres, e soventei còps es de

trampa lo vin. I aurà jamai un Castèundù aquí! Mai, permet d'esparnhar e d'escondon de se far un pauc d'alcoòl.

“Te maridas pas'ncara?”

— Ata! Benlèu... s'un còp ai léser! Non, galèjo qu'i pènso seriosament. M'ajudariá fòrça una frema. Per tot te dire, se parlam amb una filha de Sederon... L'aviáu aguda vista, mai la coneguèro subretot fa dos estius, a la vòta d'Aigalaia.

— E te tendrà l'ostau!

— Fome! Qu'es çò mai enfectant per ieu... Vivo parier d'una boëmian! Se tot vai bèn, se maridarem l'estiu venènt. Se seriam mes ensèm avans, mai sas, aici es pas la vila... Fasèm pas tot çò que volèm e mai ague evoluït.”

Te rescaufa aquest aigardènt, qu'e mai lo pèile que ronca, ai un pauc freg. Es país umide maugrat que tombe pas tròp bas lo termometre. Fau dire que siam au fons de la vau, dins una plana pichòta envirutada de montanhas d'ont te davalan totei leis aigas.

“E per l'Anglade, coma va virar?”, me vèn Miquèu.

N'avèn jamai parlat d'aquest subjècte. mai a Lachaup, lei causas importantas au nivèu locau son tant excepcionalas qu'un jorn ò l'autre, as de ne charrar. Que cu l'auriá conegut Lachaup, alevat de quauquei vacanciers, i aguèsse pas agut aquest crime?

“Coma virar, ne sabi pas plus que tu. Anarà segon çò que lei jurats decidaran.

— Me demando per quina rason t'anèt assassinar Danièla... Una filha tant brava...

— Se sap pas jamai çò que se passa dins la cabeça dei gènts. Mai es eu que l'a tuada? Qu'enfin, parèis qu'a pas rèn avoat. I a de causas còtra eu a çò que díson, mai es qu'i a de pròvas?

— S'es pas eu, cu vòs que siá? Que n'èra capable, non?

— Ata! Segur, mai es pas un esturti! Seríá just lo contrari. E mai es una brava bordilhassa, que lo sàbon totei. Sas un òme partit de rèn que puei s'acampa una fortuna e t'utilisa de nèrvis per far marchar l'entrepresa, es rèn qu'un paucvau, e es pas ieu que plorari sus son sòrt. Mai, es qu'aquò pròva ,sa culpabilitat?”

Capítol XI

Intra Nicòla dins lo burèu ont siáu a trabalhar. Qu'ai de far un article per lo jornau que l'espèran lèu lèu.

“As legit lo verdicte dins lo procès d'Anglade?”

S'èra debanat a Valènça lo procès, lei jorns d'avans. I èri anat per testimoniar fa tres jorns. Me cresiáu pasmens pas que serián tant lèu clavats lei debats e que rendrián pas son verdicte tant cochosament la jurada. Pensavi que serián evocadas de questions politics e qu'aquò fariá d'alònguis. Pesqui pas! qu'èra ja acabat.

Ieu, aviáu fach que repetar çò qu'aviáu contat ai gendarmas, e aviáu pas lo jutge d'instruccion cavat plus fons dins mon istòria estènt que l'avocat generau, qu'era encargat de sostenir l'acusacion me demandèt quasi res. Se deviá èstre fach son "intima conviccion" segon lo vocabulari juridic, e assagèt pas d'esclargir de ponchs que restàvan pron escurs. Mai, escurs per cu? Per ieu, tè! Que per quauqu'un que t'espinchava lei causas de defòra, èra pas parier.

"Gaira aquí, me vèn Nicòla que m'apara lo jornau marselhés dau vèspre, tot i es.

— N'a pres per quinze annadas de reclusion... L'an tengut per coupable, e mai bèn coupable!

— An cargat. Ai legit lo requisitòri de l'avocat generau. A quichat aquest sus lo passat d'Anglade... Un òme qu'a agut de lònga d'embolhs amb seis obriers... Sei liames amb de rufians... E s'a parlat de tot aquò, l'avocat generau, es que deviá aver d'òrdres... Un reglament de còmpte politic entre laires dei partits giscardians e RPR.

— Èra restat fòra la politica dirècta pasmens, alevat per lei collèctas dei partits de la majoritat ais eleccions. E dava en totei que pas tant colhon de s'anar enfangar dins de garrolhas de familha...

— Deu i aver agut de questions de rivalitats politics, e l'an fach pagar per aquò, qu'autrament es pas possible.

— Èra estat ligat amb lo SAC qu'aviá de besonh, de còps, de rufians quand aviá de grèvas...

— Se n'es pas parlat au procès d'aquò, rèn que de rufians, mai l'an pas citat lo SAC. Fin finala, an retengut la gelosiá que l'a menat a l'assassinat, e an cargat amb lo rèst mai sensa parlar dei questions politics.

— La gelosiá... Tèn pas drech aquò, o sables coma ieu!

— A sèmpe afortit, e mai quand se sachèt condemnat, Anglade, qu'era innocent.

— La gelosiá... Non, tèn pas lo requisitòri de l'avocat generau...

— Te pènsas, tu tanbèn, qu'es innocent Anglade?

— Pas exactament, perquè, s'es eu, lo mobile es diferent d'aquest que dison... Ò alara, es quauqu'un mai... E te vau dire, siáu segur de rèn, mai ieu que la vòli la pèu d'aquest que la tuèt, Danièla, e bèn, ieu, me pènsi qu'es la segonda ipotèsi qu'es bòna! Enfin, son pas de trèvas que son intradas dins la vilà de Danièla ò que m'an ensucat quand voliáu intrar, ieu, dins aquesta d'Anglade qu'i aviáu vist de lutz!"

Siáu a chifrar. Es acabat lo procès, e franc que lo vòlon far rompre davant la cort de cassacion, ara l'afaire es finit per totei. Te tèn son coupable la justícia e ne demanda pas mai qu'a complit son prètzfach. Es acabada la comèdia; la societat pòt perseguir de viure dins sa quietud.

Afaire classat per totei? Fome! Alevat ieu! Que lo vòli trobar l'assassin vertadier de Danièla qu'ara se crèi sauve, e serà pièger per eu s'arribi de lo destoscar. A çò anèm! Pas de pantais! Que non siáu pas lo comissari Maigret e que ma tòca es pas tant d'innocentar Anglade que de revenjar Danièla.

Marchi sus lo Pradó. M'adralhi vèrs Castelana ont i a l'estacion de metrò. Seriau anat d'a pès fins au jomau, mai siam a la fin de fevrier e a tornat la freg just au moment que se cresiam d'èstre arribats a la prima. T'a rabinat lei flors dei fruchiers qu'avián espelit trop d'ora estènt lo tèmps doç. Vivèm dins l'apartament que nos a laissat, ò puslèu qu'a laissat la paura Danièla a Nicòla. Ai acomençat de furnar dins lei papafards que lo notari a remés a Nicòla amb lei bèns de sa cosina. Per ara i ai pas rèn trobat d'interessant. Mai cèrqui d' un biais metodic e se sap-ti jamai? Fau comptar amb l'asard.

Ara que la polícia s'entrèva plus de l'afaire estènt lo jutjament de Valènça, es a ieu de tornar començar una altra enquèsta, qu'ela aquest còp, serà mon enquèsta. Au jornau, i vau de segur per donar l'article que vèni d'acabar, mai tanbèn per estudiar mielhs çò que s'es dich au procès. I deu i aver lei numèros dau "Dauphiné Libéré" que lo me contaràn pam per pam.

Ais archius te vesi Peiron qu'es pèu en bosca de quicòm: "Vòs lo Dauphiné tu? Sabi pas se leis auràn totei servats...Reluca un pauc dins la resèrva..."

La vaquí la resèrva. S'agís pas d'èstre preissat que dins lo pati qu'i a aquí, n'aurai per una brava passada. Ajudi lo jovènt qu'es encargat dau classament a me cercar lei numèros. Me demandi perqué se parla de classament que tot es entierat a la babalà. Fin finala amb l'ajuda de Dieu ò dau Diable, arribam de n'acampar quauqueis-uns. Lei preni e rintri a l'ostau.

M'espèra Nicola: "D'ont arribas? M'as pas rèn dich quand as partit."

Se sarra de ieu e me potoneja lei bocas. Se freta còtra. Ai d'autrei pensaments ieu que de far l'amor que la sènti tota cauda e mai gata. S'avisa ela que siáu pas pas tròp de bona. Insistís pas e coma s'èra de rèn me lascia solet. Una filha intelligènta, Nicòla... M'assèti au burèu. Sus lo procès, i a quatre numèros. Quatre jornadas adonc t'aurà durat? Me deu mancar un ò dos numèros, que me sembla qu'a durat plus lòngetemps... Ieu, es lo tresen jorn qu'aguèri de testimoniar.

M'engani pas. Lo numèro plus ancian qu'ai debana rèn que la segonda jornada. Foguèt un procès pron important qu'es rar que s'esperlonga plus de dos jorns un afaire ais assisis. Èra un catau, Anglade. E mai siá un resumit, dins lo jornau, vau legir lei renduts-còmptes.

Aduson pas fòrça causas lei testimònis. Toteis aquestei qu'èran assabentats de la ligason entre Danièla e Anglade ne parlan coma de quauqua rèn de vièlh, que se passèt d'annadas a rèire. Just e just çò que me diguèt Nicòla e qu'ela tanbèn faguèt que confirmar au procès ont testimonièt après ieu. Ne siáu a regretar de l'aver pas pogut seguir aquest que m'auriá evitat de cercar d'elements dins un jornau. E auriáu pogut veire de gènts que m'aurián bensai après de causas que sabiau pas..

M'aguèsson laissat en patz au jornau! Mai lei sòus, n'avèm pas gaire, e per contunhar, siam bèn forçats d'utilisar lei jornalistas dins tot un molon d'òbras... Qu'un jornau politic coma aquest ont siáu, se vòu viure, deu aver lo gaubi e pas far tròp d'errors

d'apreciacions dins leis afaires, senon chona. N'ai encar per una quinzenada de pas me poder liberar. Basta aviáu que de m'anar logar dins un jornau plus piastrat qué! Ai pas de me plànher bòrd que me la siáu facha d'esperieu, la causida, e que refusi d'escriure de conte de mèstre Arnaud, de m'especialisar dins lei maridatges princiers ò de lausenjar çò que fa lo govèrn e sei serviciaus.

Sus lo rendut-còmpte d'ièr l'autre, me vèn una reflexion d'Anglade a l'avocat generau que li demandava s'èra rèn que per l'amor que te coneguè Danièla. Respondèt: "L'amor, sabètz foguèt un passada amb la domaisèla Corbin... Mai eriam resta pron amics, aquò's verai! Es pas enebit, non? Vos o podran dire tot lo mond! Adonc, nos es puei agut arribat d'aver de relacions d'affaires!"

Deguèt pas interessar lo jornalista aquò que puei ne parla plus e ditz pas coma lo prenguèt l'avocat generau. Ieu, me fau saupre de qué s'agís çò qu'a vougut dire Anglade, de qué son aquestei relacions d'affaires

"Nicòla! Vène un pauc! As legit aquò?"

Liege Nicòla. Es tota pensativa:

"D'affaires... d'affaires... Es possible, qu'aviá de sòus Danièla, e probable que li ne demandèt Anglade que fasiá d'especulacion immobilièra cotria amb de promotors. Vou pas rèn dire. Sabi qu'un còp metèt d'argent dins de constructions de vilàs, un lotiment que se faguèt dau caire de Cassís, dins una zona protegida qu'Anglade arribèt de far declassar."

— Vòu benlèu pas rèn dire, mai se pòt tanpauc escondre un fais de trafecs darrier aquò, non?

— De tot biais, se n'es pas parlat dins lo procès, alevat aquesta allusion. E l'an pas retenguda...

— Me demandi s'avián pas crença de tròp gratar, que dins leis afaires d'immobilier, riscas de rescontrar de gènts dau poder, e li agrada pas aquò ais avocats generaus. Ne deu aver fach d'affaires tòrts, l'Anglade. E ligats a la politica. Ansin, me diràs pas qu'i a pas agut intervencion de politicians de la majoritat per far desclassar un ròdol e bastir dessús?"

Mai de qué vèn far Danièla dins aquestei cambetas? Que s'es Anglade que l'a tuada, seriá puslèu per aquò que per gelosia. Seria son biais, que son solet amor es lei dardenas. Vesi pas çò que vendria far lo còr dins l'immobilier... L'immobilier, es dins aquò qu'ai de cercar...

Amb tot çò que tòca ai promotors, qu'èra lo trabalh d'Anglade de prendre lenga amb elei... E d'obténer puei de picalhons per finançar lei projectes. Mai, perqué assassinar Danièla?

Me fau pasmens verificar que devi rèn negligir. Es pas Anglade, me crèsi, qu'a tuat Danièla. Mai alara leis afaires d'immobilier qu'an fachs ensèm i son per rèn... Me menarà a un escàndol diferent dau crime, vaquí tot. Una causa qu'auràn laissada de caire dins lo procès per evitar d'esposcar de personatges politics.

Anglade, se l'an condemnat, es que sabían pas çò que m'èra arribat a Lachaup. Qu'ai pas dich estènt qu'o podíau pas dire. Senon, seriáu embarrat a la plaça d'Anglade! Aquest, lo crime foguèt una escasença de lo levar dau mitan per d'amics sieus. Que cu pita fa gavatge, e se partiràn lei despulhas un còp l'enfant eliminat, çò que tardarà gaire.

“As rason, Nicòla. I es per rèn, l'immobilier. Deu èstre rèn que parallèl, dins la meteissa endrechiera, pas mai. Rèsta que per se dire qu'avèm tot contarotlat, per pas aver de regrets, veirai un pauc d'aquí ... Me fau la part dau procès ont se parla d'immobilier. Es pas dins lo jornau...

— Pòdi escriure a Mèstre Jove-Aubèrt, qu'es un avocat de Valènça que faguèt d'estudis amb ieu a la Fac d'Ais, dau tèmps qu'i èri... Es un amic, e me farà plaser...

— Li fau pas escriure! Telefòna-i tot d'una qu'anarà pus lèu!”

Capítol XII

Es estat brave tot plen mèstre Jove-Aubèrt, l'amic ancian de Nicòla. Tant brave que ne siáu a me dire qu'amb ela foguèt benlèu plus qu'amic. Mai, es lo passat, e es luenh, la fac d'Ais.

Sabi pas coma a encapat, mai m'a mandat lo rendu-còmpte integrau de part dau procès que m'interessa. Aquò avans que siá tot estat transcrich per lo grefier. Supauso que te deu aver una pichòta grefiera dins l'ostalàs que sònau palatz de justícia de Valènça!

Aquò l'arregarda, que çò essenciau es qu'ai lei documents sus la taula e que lei pòdi estudiar. Arribi au paragraf ont l'avocat generau demanda a Anglade çò que son leis affaires complits entre eu e Danièla:

“... Adonc, nos es puei agut arribat d'aver de relacions d'affaires.

— Quinei menas d'affaires?

— Sabètz, dins l'immobilier, avèm de besonh de comanditaris, de gènts qu'an de sòus a plaçar, e la domaisèla Corbin que d'argent n'aviá, acceptèt de colaborar a quauquei projectes qu'èran a mand d'èstre realisats.

— Rèn qu'ela?

— Qué non! D'autrei personas participavan, e ieu tanbèn.

— Vos ò vòstra societat?

— Ata! Ma societat!

— Pas jamai de pòtis aquesta societat?

— Se seriá sachut, non?

— Benlèu... Lei terrens que cromptaviatz, i aviá sèmpe una pacha de signada?

— Se pòt pas far autrament.

— Non! Sabètz que pòt far autramen... Vòli dire per forçar de gènts a vendre un terren.

— Avètz que d'ordenar una enquèsta!

— Vos ne'n faguetz pas qu'ai ja fach prendre d'entressenhas, qué! Mai verai que tot sembla regular.

— Alara que volètz de mai!"

Aviá bensai son idèa l'avocat generau, se pausava aquestei questions. Mai, possible qu'ague vougut simpletamen veire çò que li diria Anglade que per aquò aviá un pauc bromejat. Era pas anat plus luenh e s'èra acontentat de çò que l'autre aviá respondut.

L'immobilier es una mena de bòsc de Cuja ont t'escotèlan aquestei que son tròp fisançós. Es una menestra ont lei pèis ferams s'organisan per engolir la peissalha, valènt a dire lei crompaires que se cèrcan de qué s'assostar e se fan prestar de sòs pèr aquò. Es elei que mòrflan e se conoisson pron leis escàndols dei chalandonetas ò de Rives-Henry, e mai de totei lei mitans que frairejan amb lo poder quand o son pas au poder. An de besonh de complicitats, mai te tròban totjorn quauque foncionari sovènt d'un reng pron aut, per dar lei derogacions de bastir, sensa parlar de çò que se pòt passar a costat. E tot aquò, de còp, sota l'escampa d'ecologia!

Es just çò que se passa a costat que me pivèla mai. Vau anar veire l'amic. Daumàs, au jornau, qu'es l'un deis especialistas d'escàndols immobiliers. Lo te mandan per lo reportatge cada còp que n'espelís un... Çò que vòu dire que fa quasi rèn qu'aquò, l'òme!

Tomba bèn aquest vèspre qu'es aici Daumàs a adobar lo rendut-còmpte d'un procès sus un escàndol... immobilier dau terraire d'Aubanha! Ai tot mon tèmps estènt que siáu de permanéncia. Normalament es pas mon torn, mai de collègas son per òrta e assegurar lo remplaçament. Vau au fiu per un pauc relucar leis eveniments politics e destriar dedins çò qu'es important d'i pescar. Ne farai puei una tria per l'editoriau de deman.

Passa Bernat Lacòmba, un dei cronicaires esportius:

“Òu Robèrt, me vau quèrre de qué manjar qu'ai fam, t'adusi quauque rèn?”

— Òc... Voudriáu un sanvoich au cambajon e mai una bièrra.”

Es la vida dau jornau, de vèspre. Qu'es a aquest moment d'aici que se trabalha mai que mai. Tomban leis informacions e s'agís que tre miejanuech sián lèstas per sortir lei premiereis edicions dau jornau, aquestei deis endrechs plus alunchats de la zòna de difusion, es a dire Besiers e Montpelhier. Puei vènon leis endrechs plus prè, coma Var ò Vauclusa, e fin finala Marselha.

Adonc, se manja sus plaça que pòs pas partir avans onze oras, e de tot biais, rèstan plus tard quauquei companhs s'un còp arribava una informacion excepcionala. Au revege, de matin, tròbas degun avans dètz oras, alevat de segur dins lei servicis administratius qu'elei an un orari normau. Daumàs vèn d'acabar son article. Ieu, ai leis elements per redigir l'editoriau de deman. Me prendrà gaire de tèmps per l'escriure que siáu acostumat au journalisme e que leis articles, lei cagui parier d'una galina que fa l'uòu.

“De qué vòs saupre, Robèrt?

— Voudriáu d’explicas sus lo biais de finançar lei projèctes, de crompar lei terrens.

— Fome! Es parier que se vòs crompar una veitura ò un cavau: as que de pagar, qué!

— D’acòrdi, aquò ai comprés! Mai, lei sòus, se leis as pas, çò qu’es mai corrènt, coma faire?

— Es pron simple. As que de te’n far prestar, a de far un projècte supèrbe e crear una societat civila immobilièra per exèmple. Lei gènts que vòlon un apartament ò un ostau depausan de demandas de prèsts e es l’argent- que li prestaràn, la banca, que servirà au promotor. Es lo sistèma normau.

— E per se far un gasanh melhor?...

— Es plus camplicat. Pòs crear una societat que cròmpa un terren dins un endrech ont n’i a plus gaire, e lo vend puei a una altra societat qu’a lo meteis patron...

De segur serà vendut tres ò quatre còps plus car. Ò podràs obténer un terren per quasi rèn estènt que lei gènts son de colhòtis, çò que vèn rar verai, ò que pòdon pas esperar per vendre, ò per tota altra rason... Tanbèn, s’i a una propietat indivisa amb plus d’un eretier e que la chabisson a l’enquant. Ò s’as prestat de sòus ai gènts, sus ipotèca... Sas, fan pas manca lei mejans de raubar lo mond.”

M’a rèn après, Daumàs. M’a confirmat çò que ja sabíáu en relucant a l’entorn de ieu. Mai aquí benlèu plus qu’altra part, per despulhar lei gènts, son bons totei lei biais.

Dins lo darrièr metrò que me tòrna a l’ostau vesi defilar leis estacions, Pòrt-Vièlh, Prefectura... I siáu. T’enregui lo Prado d’a pès ara. T’an lei premierei fuelhas lei platanas qu’a arribat la prima Te tèn un gost d’estiu l’aire. Un gost d’estiu que me fa somiar que dins quauquei jorns partirem mai a Lachaup e qu’ai pas fach avans d’un pam dins mon enquèsta.

Me manca quauqua rèn. Un element que tant que l’aurai pas restarai encalat. Auriáu degut cercar cu la podiá aver facha la piada de darrièr la vilà de Danièla. Ont m’auriá menat, que de desenaus de personas t’an de cauçaduras ansin a la campanha? Ai demandat pasmens a Lucian d’assajar d’establir una lista de totei leis òmes que n’an, mai m’a pas encara escrich. Me servirà rèn que per verificacion s’un còp lo tèn mon òme.

Tot chifrant, sensa me n’avisar siáu davant l’ostau. Non vòli pas la derrevelhar a Nicòla e escali sensa far de bruch; ai pas pres l’ascensor. Intri. Es a m’esperar dins lo salon esclaiat a sota lutz. Es tota pimparrada e se vei clar qu’èra per altra causa que per regardar soleta la television ont donan un western. Se sarra e vèn fretar son còs caud còntre ieu. Sei bocas cèrcan lei mieunas. Tè, en galèra, lei piadas, que deman aurai léser d’i somiar mai!

Capítol XIII

Siáu a Tres, una vilòta a un trentenau de quilometres de Marselha. Danièla aviá un cabanon aici. Un cabanon qu'ara es a Nicòla. Es quilhat sus un colet a ras dei pendís dau mont Auripa que senhorèja sus la plana de Lar. Parèis qu'es dins aqueu caire que Màrius, lo generau roman, conquistèt sa celebritat estènt la rostassa espectaculara que donèt ai barbares que s'adralhàvan per aquí. Son pas d'acòrdi sus l'endrech just ont se seriá debanada la batèsta, leis istorians. N'i a que dison qu'es plus luenh, vèrs Frejús, que se seriá complit lo chaple...

Ieu, siáu pas istorian. Rèn que jomalista, e s'un còp m'arriba d'escriure d'articles sus l'istòria, fau rèn que me servir dei trabalhs deis especialistas.

Çò que m'empacha pas de me far una analisi personala... Siáu un pasta-mortier dins aquesta sciéncia mai liegi lei trabalhs deis istorians seriós. Pas dei galejaires oficiaus. Risqui mens d'escriure de colhonadas...

Mai, es pas per remirar l'un dei ròdols possibles de Victòria de Màrius que siáu a Tres. Non, ai una altra idèa. Es que me siáu avisat que non èran vengut lo vesitar, lo cabanon, lei policiers, quora faguèron son enquèsta. Per quina rason? Oblidèron bensai... Ò alara s'estimèron qu'aquí, alevat de telaranhas trobarián pas rèn. Ò s'èran ja fachs sei conclusions sus l'afaire e se diguèron qu'era inutil... Basta, es totjorn que venguèron pas.

Per çò qu'es de ieu, que jogui au detectiva e que siáu pas tengut pèr la rutina, vòli tot espedejar e rèn oblidar. Parier dei policiers, es facha ma conviccion, soncament tomba pas dins lo meteis gorg que la sieu. Tot çò que veguèron pas, ò vouguèron pas veire, es a ieu de determinar s'a o non d'importància.

Ai d'amics a Tres. E avans d'anar au cabanon, vòli rescontrar Loïs Richard, un païsan de l'endrech pron letrut qu'es occitanista. Es pas tant comun aquò, que lei pès terrós, de costuma, se te pàrlan de lòngra l'occitan, ne laissan l'estudi ai gènts de la vila Coma diriá un revolucionari conegut, aquò's mai un exèmple dau retard ideologic de la campanha sus la vila... Çò que revèn a dire que Loïs Richard te tèn tanbèn pron avança sus d'urbans estènt que dins un mitan pas tant favorable t'a capitat d'escobar dau meteis còp la cultura francesa borgesa e lo provençalisme passeïsta.

Lo tròbi, Loïs Richard, a la bastida qu'a sus lo camin de Sant Zacariá. Aquí, despuei qu'a pres sa retirada, factura son bèn rèn que per lo plaser.

“Assetatz-vos, me vèn. Me fa fòrça gaug de vos veire; despuei lo tèmps... De qué prendretz

— E ieu pereu que me fa plaser, qué! Tè, un pauc de vòstre vin de nòse, qu'es tant bòn... Qué volètz, ai pas léser de far tot çò que vouldriáu... Ai un molon d'òbras e siáu de lòngra quichat...Es interessada ma vesita, sabètz...

— Fa pas rèn! Es un escasença d'un pauc charrar ensèm!

— Òc... La domaisèla Corbin, vos remembratz d'ela?

— Ata! Es aquela que l'an tuada?

— Es aquò...

— Me'n sovèni bèn. Una brava filha que fasiá pas d'esposc e mai aguèsse de sòus. S'oblida pas aquò. L'ai aguda vista quauquei còps.

— Veniá sovènt aquí?

— Aviá un cabanon un pauc après la bastida, tocant l'escart de Quirbon.

— O sabi, qu'i vau totara... I veniá sovènt?

— Autretèmps, pòdi pas dire estènt que facturavi mei bèns que son escampilhats sus tot lo terraire de Tres, mai despuei que me prenguèri la retirada, qu'èri aquí, la veguèri de còps. Subretot de vèspre e pas jamai soleta. Restava pas. Fa plus de doas annadas qu'es pas venguda...

— Vos parlaviatz?

— Òc, mai puslèu bonjorn bonvèspre, dau tèmps que farà, vesètz..."

Rotli vèrs Quirbon que son just aquí leis ostaus de l'escart. Puei un dralhòu a senèstra que te mena au cabanon de Danièla. Non, m'i farai jamai, de Nicòla ara! Arribi pas de m'acostumar a aqueu cambiament. Vaquí lo cabanon, a aperaquí dos cents metres dau camin grand, sota de rores, que son d'aubres qu'en Provença bassa, se tròban rèn que dins de ròdols ont i a pron umiditat. Sus lei pendís que davalan de Sant Joan dau Pueg, ont i an bastit una capeleta que s'i debana un romavatge annau, i a subretot de matas d'euses e de pins.

Aperavau, vesi la bastida de Loïs Richard que vèni de quitar. De champs sieus van lei cances quasi a ras dau dralhòu que mena au cabanon de Danièla. Escalan a través d'un valat que lo camin fa un contorn per l'evitar.

Me vaquí arribat au cabanon. M'aplanti sus la mena d'airòu que s'atròba davant lo lindau.

Fau lo torn dau cabanon. I a un potz darrier. Reluqui lo fons. Es plen d'aiga, mai se vetz a la carrèla tota rovilhada que fa lòngtèmps qu'a pas servit. Vèrai que lo deviá pas gaire utilizar lo cabanon, Danièla d'après çò que m'a contat Loïs Richard. I veniá pasmens ... La sarralha cranilha quand viri la clau. Es tanbèn rovilhada. Buti la porta. I a rèn qu'un membre, e dins un canton, un cafocho. Quauquei mòbles: una taula, de cadieras, un bufet, un rescaud de butana, un canapè pichòt... Es vuege lo cafocho. Amb lo lume electric, aluqui lo sòu. I a quauqua rèn de blanquinàs dins un recanton. Me meti d'a genolhons e apari la man. Es de pouvera, una jaça pron prima qu'a degut s'escampar d'un saquet que la recaptava. Vau tot laisser aquí quand subran, me reviri e passi lo det sus la pouvera. Lo meti a la boca e lo suci. T'a un gost sucrat. Rèsti palaficat una passada. Vau a la veitura e preni una envelopa dins lo cartabèu.

Puei, amb un ganivet, te rascli la pouvera e arribi de n'acampar un pichon molonet que fau resquilhar dins l'envolopa.

La veitura lampa vèrs Marselha. Per anar plus lèu, vau endralhar l'autòstrada e mai siá un pauc plus lòng lo camin. Mai i ganas de tèmps. Dins pas mieja ora siáu dedins Marselha, mai aquí te tombi sus un pati espectacular, çò qu'a rèn d'estonant bòrd que siam sus lei sièis oras e que lei gènts sòrton dau trabalh.

Fin finala, après aver pron renat, arribi d'ajónher lo parcatge tocant lo jornau. Vau drech a la redaccion generala.

“Ont es Pisani?”

— Pisani? Èra aquí totescàs... Se deu èstre anar beure un cafè qu'es de nuech...”

Pisani, es nòstre especialista de tot çò que pertòca la polícia e mai la criminalitat. Sus aquestei subjèctes es saberut, e pas con politicament, çò qu'ajuda dins lo sistèma ont vivèm.

Se beure un cafè... Òsca! Mai ont? Au bistròt qu'es lo rendètz-vos dei jornalistas ... I vau. Siáu dins lo corredor per partir quand lo tuèrti quasi:

“Carèu ! Tombas bèn, que te cercavi que fau que m'assebentes de quauqua rèn.

— E bèn, me veses, qué!

— Pas aquí... Se vòs, anam dins lo burèu de Joan-Glaudi qu'i es pas, ara.”

Es lo cap-redactor Joan-Glaudi. Un brave companh tanbèn. S'assetam dins son burèu. Sòrti l'envolopa de ma pòcha, la duèrbi e l'apari a Pisani:

“Tè, aquí dintre, i a de pouvera qu'ai trobada. Me pòs dire çò qu'es?”

— M'as l'èr misteriós! Dona...”

Pausa l'envolopa sus lo burèu. Vèrsa un peçuc de prouvera dins la man. La tasta. La nifla puei me vèn:

“Ont as destoscat aquò? Qu'es d'eroïna, sas...”

— Es çò que me pensavi, mai n'èri pas segur... Ne siás segur segur tu?

— Que òc! I a pas ges de docte!

— Te demandi de pas rèn dire...

— Vòli bèn bòrd qu'es tu, mai fai mèfi que pòt mena luenh la dròga... e ont as trobat aquò;

— Te'n fagues pas. La trobèri dins un cabanon abandonat, per còp d'asard. I aviá rèn çò qu'ai mes dins l'envelopa, alara...”

Me recòrdi que sus lo moment aviáu pas fach tròp atencion a aquesta pouvera. Alevat qu'èra curiós de trobar de pouvera blanca dins lo cafocho d'un cabanon perdut dins la còla.

Èra rèn que per me sentir la consciéncia neta, per poder me dire qu'aviáu rèn oblidat, qu'aviáu passat lo det e lo t'aviáu tastat. Conoissi rèn de la dròga ieu, mai t'aviáu legit quauqua part qu'aviá un gost sucrat, l'eroïna, e mai qu'èra blanca.

Siáu tornat au cabanon. Urosament qu'au jornau, aviáu fach mon papier per deman e qu'èri pas de servici per aquesta nuech. Encara qu'un collèga m'auriá remplaçat. vau au cafocho. Es estrechon e pron bas. Me plegui per i anar dintre. Aluqui lo sòu qu'es malonat, amb lo lume electric. Per èstre segur de rèn laisser de caire, fau malon a cha malon, e cada còp que n'ai acabat un, lo marquì amb una crotz a la greda.

Arremarqui qu'an degut pausar aquí tota una tierra de paquets estènt que d'après lei traças de pouvera, tot bèu just vesiblas per endrechs, tenián tot lo fons dau cafocho. Mai, pòdi pas determinar sus quina espessor que sus la paret, vesi ges de traças. Es normau, qu'es engipida e que la pouvera, se n'i agut, s'es fonduda dessus. Çò segur es que lo cafocho deviá recaptar una polida quantitat d'eroïna.

E ai pas d'èstre masc per comprendre que Danièla t'a degut far de trafec de dròga. M'espanta aquò. E lo sabiá, ò non, Nicòla? M'o faudrà esclargir que m'agrada pas d'èstre pres per un colhon.

Es qu'i auriá pas un rapòrt entre la dròga e l'assassinat de Danièla? Qu'un còp que siás agantat dins la ret dei trafecaires, per t'esbinhar es pas totjorn aisit... Es pas qu'auriá vougut se ne traire, d'aquest trafec, Danièla, qu'aurián refusat e que l'aurián tuada per aquò?

E mai après sa mòrt ai de sospresas amb aquesta filha. Es benlèu per aquò que me pivelava tant qu'aviáu decessat de còrrer a l'après deis autrei femnas!

Capítol XIV

“Sabiáu rèn de rèn de çò que fasiá Danièla! M'a pas jamai parlat de dròga ! Te o juri...

— Existís bèn aquesta pouvera, non?

— Disi pas... Mai sabi rèn, t'asseguri que sabi rèn...

— Enfin, Danièla, la vesiás, de qué fasiá?

— Quand defuntèt, sa maire, la veguèri pron, sortigueriam sovènt totei doas, puei copèt amb ieu. Pas just e just, copèt, puslèu me telefonèt mens, e se relarguèron nòstrei relacions... Veniá d'ela.

— Quora aquò?

— Deu far tres annadas. Òc, un pauc plus de tres annadas...

— E après?

— Après... Durèt coma aquò una annada bensai, ò un pauc plus, e puei torneriam sortir ensèm.

— Çò que vòu dire qu'aperaquí un an e mieg de tèmps agueriatz plus gaire de relacions?

— Òc... Mai, de relacions, n'aviam... Mens qu'avans, es tot.”

Adonc, se debanèt la dròga dins lo tèmps que lo Loïs Richard la vesia venir Danièla e qu'èra de l'onga acompanhada .

“Cu trevava d'aqueu tèmps?

— Vòs dire, l'amant qu'aviá?

— Òc!

— Espéra... Que me rementi... Me sembla qu'èra amb un òme... Èra d'aquí... Me revèn rèn que son pichòt nom, que li disián Àngel... Èra d'origina còrsa”

— Rèn qu'Àngel? Àngel coma? Son nom, l'as pas?

— Lo sabiau, mai non, me ramenti pas. Mai sas, se rescontravan sovènt en cò de Max, un bar qu'es sus lo Pòrt Vièlh, tocant la comuna.

— Conoissi lo bar. L'as agut vist, Àngel, tu?

— Me lo presentèt. Avèm pres l'aperitiu ensèm a aquest bar.

— Lo remetrias?

— O crèsi.

— Nos rèsta plus que de l'anar pescar. E çò melhor es d'anar se passejar en cò de Max, qué!”

Encara un còp d'astre que lo te conegue de vista, l'Àngel. M'aprendrà benlèu rèn, que se mesfisarà, mai ai d'assajar. Chincerinòti, un tròç d'aquí, l'autre d'aicí, arribarai de metre en plaça lei morsèus dau mirau rot. Que m'encoratja çò que vèni de descurbir!

Es passat la comuna, Max, sus lo Pòrt Vièlh, aqui ont bastiguèron d'ostalàs en plaça d'aquestei qu'avián fach petar leis Alemands dau tèmps de la guèrra. Es força agradiu d'i anar d'estiu, que vos podètz installar sota leis arcadas e vos chimar de bevenda fresca tot remirant lei batèus de plasença, e pereu quauquei batèus de pesca que rintran per s'estacar. Passa una aureta que vos careça la pèu; vos la chalatz.

Nos i vaquí, en cò de Max. S'assetam sus la terrassa per aquest mitan de prima, aomença de far bòn. Se sarra de nosautres lo garçon.

“De qué prenes, Nicòla?

— Un sodà.

— E mai ieu. Dos sodàs se vos plai, garçon”

S'aluncha lo garçon:

“Lo conoisses, eu?

— Òc, èra ja aqui quand venguèri.

— Òsca!”

Torna lo garçon. Pausa lei gòts. Lèva la capsula dei botelhas. Te fa aquò dau biais maquinau de l'òme acostumat de complir un movement identic tot la franc dieu de la jornada. Ansin, lei professions dichas terciàrias pòdon passar a l'organizacion scientifica dau trabalh! Quand i a la fòga, quant te ne deu durbir de botelhas, a l'ora? Ne siáu aquí de mei pensadas quand met la tiqueta sus la taula e va per partir:

“Excusatz-me, sénher, es que me prodriatz ensenhar se vèn aquí un client que li dison Àngel?”

M'espicha d'un uelh mesfisant. Coma se li aguèsi demandat de causas que vouguèsse servir rèn que per eu. Me vèn puei, d'un èr gauta-miaula:

“Àngel? Àngel? sabètz, n'avèm fòrça de clients, aici. Ne vèn, ne passa un fube, que siam pas un bar de quartier.

— Ata! Avètz pasmens un clientèla regulara, qu'es trevat vòstre bar per d'abituats; i a pas rèn que lo passatge. Tenètz, aquesta dòna qu'es amb ieu, es venguda mai que d'un còp aici. Amb una filha de son tèmps, qu'èra sovènt amb Àngel, que se donàvan rendètz-vos dins vòstre bar. Vos ne rapelatz?”

Gaita Nicòla. Li fa aquesta:

“Òc, venguèri tres ò quatre còps amb ma cosina, Danièla que li disián... Èra la mestressa d'Àngel. Lo vouldriam rescontrar eu, mai sabi pas son nom d'ostau.

— Verai que vos remeti ara que me'n parlatz. Una polida filha, vòstra cosina. Per Àngel, vos vau dire... Èra pas un òme interessant... Ai rèn còtra eu, mai...

— Qué volètz dire?

— Mai, vos sénher, cu siatz?

— Siáu jornalista... Tè, la vaquí, ma carta... Es pas per far un reportatge, es per outra causa que me fau veire Àngel.

— Basta... Escotatz, es en preson. N'a pres per cinc ans. Un affaire de dròga. Es ai Baumetas a çò que m'an dich d'amics sieus.

— Fa longtèmps que se faguèt agantar?

— Èra l'an passat crèsi...

— Mai son nom d'ostau? Coma li dison?

— Paolini, Àngel Paolini.”

Ai ara totei leis elements per lo cercar, l'òme. Amb Nicòla s'esbinham lèu lèu après aver grand-mercejat lo garçon. E s'aguèsse de besonh de ieu, li ai dich ont me pòt trobar... Qu'un servici ne vau un autre.

Passi au jornau l'endeman de matin. Me fau escriure un article sus la situacion economica dins la region de Marselha. Es pas flama aquesta amb la crisi de la construccion e de la reparacion navalas per citar que çò mai evident. Ai de botar d'òrdre dins la documentacion importanta qu'ai recampada. Devi classar tot aquò que vòli mostrar que se tot vau mau, dins la plus granda vila d'Occitània, vèn pas rèn que de la conjonctura internacionala.

Per pas degalhar de tèmps, telefòni au palatz de justícia. Que siáu pron sòci amb lo premier substitut dau procuraire de la republica, lo sénher Bertaud. Me ditz de lo passar veire dins l'après-dinnada.

A doas oras picantas, siáu dins son burèu.

“Coma anatz, me vèn, de qué me contatz?”

Sabètz, me serviguèron lei precisions que me doneriatz sus lei questions de navigacion...

— Pòt anar, e vos, sénher procureire?

— D'òbra... D'òbra qu'arrèsta pas de me tombar sus leis esquinas e que puei s'amolona. Que volètz, avèm de plus en plus d'affaires, e son de mai en mai complicadas per una reglementacion dessendada ont una gata i trobariá plus sei gatons! Après, te parlan de simplifications dei tèxts... E luega de metre de jutges de plus, ne vòlon supremir! Una vergonha! Laissem tot aquò de caire, vai... I a quauqua rèn que vos entrepacha?

— Me faudriá rescontrar un òme qu'es embarrat per trafec de dròga.

— Es oficial ò personau?

— Es personau.

— Vau assajar d'adobar aquò. Avètz que de me marcar son nom e l'endrech ont es embarrat. S'ai d'empachas, vos telefonarai. Senon, recebretz una autorisacion de vesita lèu lèu.”

N'i a puei que te diràn que de conóisser de monde te facilita pas la vida. An que d'assajar d'obtenir una favor dins l'administracion de nòstrei país capitalistas. Quand me pènsi qu'es una dèca gròssa tanbèn dins lei país socialistas, la burocracia, compreni que s'un còp lei coumunistas, lo prenon, lo poder, mancaràn pas de pan sus la canissa.

Capítol XV

A tengut sa promessa lo procureire Bertaud que dos jorns puei aviáu l'autorisacion de rescontrar Paolini.

“Ont vas, me vèn Nicòla?

— Ai Baumetas, l'autorisacion, l'ai aguda...

— Vèni amb tu. Qu'après tot, s'i pòs parlar a Paolini, i siáu perein per quicòm, ieu, non?

— Qué si! Zo, que tenèm benlèu un fiu pas tròp marrit que nos permetrà d'arribar au bot de l'escanha.”

Anam prendre la veitura au garatge que lei Baumetas, que foguèt la preson mai modèrna de França quand la bastiguèron, fa un quarantenau d'annadas, es dins la banlèga marselesa.

Avèm passat Masargas e sei vilàs, autre tèmps escart fòrça particularista qu'es ara quasi integrat au cèntr de la vila. Nos vaquí sus lo camin de Sòrtmelhor, que mena a aquesta calanca, l'una dei plus conegudas. A man senèca aparèisson leis autei muralhas grisas de la preson dei Baumetas qu'es isolada dins una mena d'ermàs de lòng dau camin.

Per intrar, ges de dificultat qu'es l'ora dei vesitas e qu'ai mon autorisacion. Siáu dins lo parlador, sensa Nicòla de segur qu'ela m'espèra dins la veitura. Se duèrp la pòrta. Intra l'Àngel Paolini. Es grand l'òme, blond deis uelhs blaus; dona d'èr a un Anglés! Devon aver laissat una grana aquestei, dau tèmps dau reiaume còrso-anglés, a la fin dau sègle XVIII! Pas de graissa, qu'es galhard e sembla esportiu. Mai lo regime preson i deu èstre per quauqua rèn.

Darrier la vitra que nos dessepara s'asseta faciant ieu. M'espincha de bescaire coma se cercava dins sa mementa ont me podriá aver agut vist. Deguèt rèn trobar, estèt qu'après una passada, me ditz:

“Me volètz veire... Mai, vos coneissi pas... Me sembla pas vos aver ja vist... Ò es l'administracion que vos manda?”

— Pesqui pas! Metem que vos siáu vengut veire per rasons privadas. I a d'entressenhas que n'ai de besonh per una question personala, e i a que vos que lei me podètz dar.”

M'espincha mai, l'èr estonat e tanbèn mesfisant ara. Quinca pas.

“Me fau aquesteis entressenhas estèt qu'èri l'amant de Danièla...”

Eslúcian seis uelha e lèva lo cap; sembla interessat; pasmens muta pas mai.

“Disi qu'èri l'amant de Danièla bòrd qu'es mòrta ara...”

— Mòrta? Danièla!

— Òc, mòrta. Pas d'un accident ò d'una malautiá. Que non! L'an assassinada!”

A abandonat tota retenguda. Sembla en plen desaviat. Es vengut palle e bretonaja:

“Danièla... Assassinada... Non...”

— Coma? O sabiatz pas? Avètz pas legit lei jornaus?

— Si que lei liegi... Ai rèn vist... Quora arribèt aquò?

— Au mes d'agost passat. Èra en vacances...

— D'aqueu tèmps ieu, aviáu fòrça pensaments amb mon procès que se deviá debanar, sabètz... Deu èstre per aquò...

— Parlem clar: ieu, l'aimavi Danièla, e vòli trobar aquest que la tuèt. Es per aquò que vos vèni veire. Pènsi que me podètz ajudar, comprenètz?

— Compreni... Ieu tanbèn l'aimavi... Es pas ieu que l'ai quitada... Que volètz, es ansin... Basta!”

M'avisi que pren mai son sang plan Àngel Paolini. Tornar mai mesfisant, me fa:

“E de qué me ditz que me volètz pas enganar? Que me contetz pas aquò per obtèner d'entressenhas qu'auriáu esconduts?”

Aviáu previst aquesta reaccion, que segur que s'anatz trobar quauqu'un qu'es en preson, subretot per un affaire de dròga, franc d'èstre un mòti, auretz d'en premier de li provar que siatz pas aquí a bromejar per l'engarçar. Li sòrti tres jornaus dau mes d'agost passat ont còntan l'assassinat de Danièla. Pren son tèmps de legir tot aquò.

“Aquò va. Mai de qué biais volètz que vos ajudi ieu?”

— Trabalhèt amb vos, Danièla, dins aquest affaire de dròga?

— Aquò's benlèu un pauc tròp, “trabalhèt”. Puslèu, me donèt un pauc d'ajuda. Devi dire qu'es ieu que la butèri dins aquesta dralha... Avia de sòus, ela, e ieu, pas ges... Me vòli pas far blanc, qu'èri ja dins lo trafec de dròga avans de la conóisser Danièla. Es per ieu que faguèt aquò, que lei sòus... Bensai que vouguèt tanbèn tastar a l'aventura... Una aventura que te mena dins lei càrcers...

— Es a Tres qu'escondiatz la mèrça?”

A l'èr tot estonat. Me reluca una passada:

“Siatz bèn assabentat!

— Rèn de plus facil, qu'anèri au cabanon de Danièla, a Tres. Dins lo cafocho, i avia de pouvera blanca. Alara... E urosament per Danièla que venguèron pas furnar aquí lei policiers!

— Òc. Conoissián pas l'endrech. Diguèri pas rèn ieu, que la vouguèri pas metre, Danièla, dins la moscalha quand me peçuguèron. Coma èri pas solet, es d'autreis escondudas que senhalèri. Mai, lei policiers, es de peissalha qu'agantèron amb ieu e lei companhs. Sabètz, èran pas coneguts lei cataus, ò se l'èran, avian d'amics tant bèn plaçats qu'ausèron pas lei tocar.

— Ne siáu justament a me pensar que l'assassinat de Danièla pòt aver un rapòrt amb lo trafec de dròga.

— Mai me disètz qu'an condemnat quauqu'un per l'assassinat... Seria pas eu d'après vos, l'assassin... Per quina rason?

— Estènt diriáu, son biais de viure... Va pas amb eu un assassinat. Li dison Andrieu Anglade.

— Andrieu Anglade! L'entreprenèire?

— Òc. Lo conoissètz, qué!

— Lo conoissi... Lo conoissi per Danièla que lo me presentèt. Aneriam au sieu pèr se chimar l'aperitiu. Nos convidèt per manjar un còp. Un individú gaire fisable, parèis.....

— Perqué parèis?

— Es Danièla que me o diguèt. Avia fach d'affaires amb eu.

— Per la dròga? Èra dins lo còp?

— Non. Se banhava pas dins la dròga... Es pas que n'ague pas enveja. Avia pres lenga amb eu; li avia preparat de patricolejar. Avia demandat d'un pauc chifrar. Puei, avia refusat estènt que trobava qu'i avia tròp de riscs.

— Quand li demanderiatz, li parlieriatz de Danièla?

— Segur. Se parlèt dei gènts que devian trabalhar amb eu. Aumens aquestei que trabalharian directament amb eu. I era Danièla. Riscavi pas rèn de li dire quauquei noms qu'era pas un santàs.”

Chifri sus çò que vèni d'aprendre. Se n'avisava Paolini, e cala. Ansin Anglade sabia que Danièla participava a un trafec de dròga. Lo procès d'Àngel Paolini e de sei complicités s'era debanat just après l'assassinat de Danièla, e pas degun avia parlat d'ela. Verai qu'aquestei qu'avian trabalhat amb ela, doas annadas a rèire, l'avian oblidade

estènt qu'aviá quitat Paolini a aqueu moment, e dau meteis còp, leis afaires de dròga.

Dins lo procès d'Anglade, aquest d'aicí aviá pas tanpauc parlat de dròga. O aguèsse fach, se seriá revirat còtra eu estènt qu'avisèt pas la policia quand li demandèron d'intrar dins l'organizacion. Li aurián demandat de còmptes sus aquò, e valiá mielhs estar suau.

Ai après de causas novas uei, mai sabi pas ont placar aquò sus lo damier.

“Avètz de besonh de rèn? vèni a Paolini?”

— Non. Ai pas tròp de me plànher. Aicí, pòdi legir. E puei, òc: s'arribatz a lo trobar l'òme que tuèt Danièla, digatz-me o que m'agradarà de saber qu'aquesta caronha a pagat. Mai, vos, se volètz d'autreis informacions, siguetz pas en chancèla per lei me demandar, qué!

— Ò farai. Se pòt, Encuei m'avètz ja assabentat de fòrça causas. Me permetràn de far avans espèri.”

“A marchat?”, me ditz Nicòla.

Lampa la veitura. S'adralham vèrs Marselha “A marchat? ditz mai Nicòla. Mèfi, que vas tròp lèu! Nos arribarà un auvari!”

Quichavi un pauc tròp sus l'abrivador. Passavi lei nonanta a l'ora. Siam dins l'aglomeracion marselhesa e es limitada la velocitat.

N'èri a me repassar la convèrsa que veniáu d'aver amb Paolini...

“Es anat fòrça bèn...”

Cònti a Nicòla la convèrsa.

“De qué ne'n pènsas?”

— Pas rèn. Encara que me fa plaser d'aver après tot un fais de fachs qu'ignoravi. Me parèis curiós pasmens de veire Anglade mesclat dins aquò...

— Es curiós, verai...”

Capítol XVI

I siam mai a Lachaup. I voliam tornar au mes de mai, d'en premier estènt qu'es un moment agradiu, qu'a la montanha, après la sòm de l'ivèrn, part d'en pertot la vegetacion. E puei, Lucian, me lo faliá veire que l'aviáu encargat de tirar la tiera dei gènts que podián aver de sabatas am un sòla de caucho motlas parier de la piada qu'aviáu trobada. Mai, ansin que m'o aviá dich, rèn que dins lo vilatge, entre païsans e caçaires, quand son pas lei dos, te fa dins lei cinquanta personas aquò!

Pamens, t'estrechonís un pauc lo repertòri, lei gènts que cauçan de 42 ò mai.

“N'i a plus de vint, me vèn Lucian, e tant anar cercar una trocha dins Meuja!

— Segur, mai comprenes, s'un còp aviáu d'autreis elements; me permetiá de recopar.

Senon, d'assassins, n'auriáu ja vint. E puei, sus lei vint, podrai totjorn escafar aquestei que non èran aquí au moment dau crime, ò aquestei que son tròp vièlhs...

— Va segon, que per tuar una femna, se siás pron galhard, un òme, vièlh ò pas, es pas entrepachat. Èra esportiva, la domaisèlla Corbin, mai bandissiá pas lo disc, qué! E puei, tot lo monde i es pas aquí... Que de segondaris, ne deu mancar fòrça.”

Regardi mai la tiera. I a quauquei Marselhés de marcats. Son d'abituats, quasi de Chaupatiers. Es que conoissián totei pron lo ròdol e podián venir, de nuech, a la vilà de Danièla? O crèsi qu'ai jogat a pètanca amb totei e que dau vilatge, ne sabon lei recantons, e mai l'environ. Lei pòdi pas negligir. E lei segondaris que son nom es pas aquí lei pòdi pas laisser de caire tanbèn... Basta...

“D'istòria de dròga, n'i a pas jamai agudas aici, a Lachaup?

— D'istòria de dròga? Non! Se seriá pogut amb lei joves que vènon d'estiu en cò dau Marcèu, de Parisencs... O amb aquestei de la coumunautat que se son installats a Montfròc... Mai se n'es jamai parlat. De tot biais, aici, pas degun i foguèt pas jamai mesclat. pensa-te que se seriá sachut aquò.”

Veraï que dins un viltajon, se pòt rèn gardar secrèt longtèmps. seriá estada una bomba, la dròga. Adonc, lo trafec que Danièla i foguèt mesclada, aviá pas de liame amb Lachaup. mai alara, es que tot çò que m'aviá contat Paolini aviá una valor? Se l'òme qu'aviá laissat sei piadas darrier la vilà èra pas l'assassin, èra benlèu vengut per una altra rason que la dròga? Seriá donc Anglade l'assassin? Perqué aviá de lòngra denegat lo crime alara?

M'espicha Lucian.

“Escota, l'a ta tiera. As que de començar de far una tria aquí dintre. Leva aquestei qu'es pas possible que sián l'assassin. Veràs puei. Se tròbas rèn, podràs totjorn laisser tombar, mai auràs fach tot çò que faliá...”

A rason, qu'ai bèla m'encanhar, pòdi rèn far d'autre.

“Tòrnas a l'ostau de la sògra?

— Òc, que m'espèra la molher.

— Òsca, me carrèjas?

— Zo, i anam”

Es vengut amb lo tractor. M'installi sus lo parafangas e davalan au vilatge:

“Adieu, te passarai veire avans de partir!

— Adieu!”

Sus la plaça i a Amièlhs, mon cosin, que parla amb Vital, lo roge dau vilatge aquest, que mena lei luchas sendicalas e politicas de senèstra, emai lo cònsol siá apolitic. Sabèm çò que vòu dire aquest mot.

“Òu! Siás pas a Marselha?

— E non, veses, que siáu un pauc chaupatier!

— Per quant de tèmps?

— O pas gaire, qué! Partirai deman.

— Qué nòvas a Marselha, me vèn Vital.

— Rèn de nòu... Totjorn tròp de veituras...

— Aicí, veses, lo cònsol degalha pas de sòus amb lei fuòcs roges!

— Es pèrque leis as ja! galèja Amièlhs.

— E aici, rèu de nòu?

— Alevat que son pas contents lei maçons, tot va bèu.

— Son pas contents, perqué?

— Coma, sabes pas?

— Sabi pas qué?

— E bèu que l'Anglade n'a pres per quinze ans.

— Es plus una nòva aquò... E puei, vesi pas çò que vèn far amb lei maçons.

— Se parlava de far un lotiment...

— E après? Te pensas qu'es pas lei maçons d'aquí, ni mai lo plombier que leis aurián ganhats lei mercats, qué! Es Anglade qu'auriá tot rabalhat .

— Ata! Soncament, per leis aver, les permés de construire, seriá estat forçat de laisser quauquei brigas ai gènts dau país.

— Rèu que de brigas, mon bèu, qué! Es mai per un sieton de lentilhas que se serián chabits, lei maçons!

— Se pòt gaire demandar plus a de comerciants ò de mestieraus, sas.

— Subretot, vèn Amièlhs, qu'aquestei gènts, es rèu que coma aquò que pòdon viure, ara... E puei, un moment de vergonha es lèu passat! Lachaup es una còca, una vacha que la fau mòuser, pas mai.

— De tot biais, de qué càmbia? Lo lotiment, an que de lo far. I a lo fiu Anglade totjorn, que son paire lo deu bailejar de sa preson. S'an lei cromptaires, de qué leis entrepacha?

— E... Es qu'èra pas facha, la pacha!

— De qué vòs dire, Amièlhs? Totei dos me parlatz d'un lotiment, puei disètz qu'es pas facha la pacha? I aviá lotiment ò non?

— Es çò qu'aviá dich l'Anglade au cònsol. N'aviá parlat amb lei maçons que l'èran anat veire. Mai, per de verai, de lotiment, ieu ne'n conoissi pas! Alara... E tu, Amièlhs?

— Es parier! Mai deviá n'i aver un que lei maçons i comptavan dessus segur.

— E just ara? Perqué pas qu'an l'arrestèron Anglade? Perqué pas quora lo jutgèron?

— Ne sabo pas mai! Bensai que cresián que se fariá..."

Tomba aquela istòria de lotiment. Amb mai, l'Anglade dedins. Lo trobam dins totei lei còps tòrs l'òme. E vaqui lei maçons que s'avisan qu'un trabalh que li èra promés passa a l'as.

Lei vau anar veire qu'auràn pas d'escampa de m'escondre çò que n'es just e just elei. Ont devon aver un chantier d'aquesta passa? Lucian me n'assabentarà qu'amb lo tractor barrutla d'en pertot per facturar sei bèns aquestei de sa maire. Es dins lo garatge que charra amb Miquèu:

“Òu Miquèu! Coma va?

— Pôt anar, e tu?

— O veses! Qué fas?

— Me chau un pauc d'ajuda, alara...

— Qué t'arriba mai, me vèn Lucian.

— M'an dich que son pas contents, lei maçons...

— Òc bèn...

— Se lanhan estènt qu'un lotiment que se deviá far e ont aurián agut quauqua rèn a rosegar, capitarà pas, parèis.

— Ata! Les trèvo pas aquestei gènts, ieu, qu'ai pas léser... Mai, un lotiment... Veso pas, e tu, Miquèu?

— Tanpauc! Per un lotiment, chau de terrens...

— Li demandarai... Ont son a trabalhar? Sabes pas?

— Si! I a l'Amic que fa un ostau, un cabanon puslèu, sus lo chamin d'Eurres, après l'embranchement dau Chastèu, e lo Trebòli es a adobar una granja a Balons..."

Dins pas dètz minutas i siáu au cabanon que bastisson sus lo camin d'Eurres, Amic e sa chorma. Sa chorma... Dos pasta- mortiers que s'accontentan de far çò que li ditz lo patron. Devon construire aquò per un Marselhés.

“Òu, cu es que vos fa bastir aqueu galinier?

— Un jalinier, o podètz dire, qué! Lo faràn alarjar puei s'an de sòus! Es l'Antòni Brandi, de Marselha, sabètz aquest que trabalha a la prefectura, que jòga sovènt ai bòchas e que fai d'estancas chasque còp que tira...

— Òc, lo conoissi, qu'agut jogat amb eu. Mai, es pas per li crompar lo cabanon que siáu vengut! Non. Ai ausit parlat d'un lotiment que deviá realisar, Anglade.

— Un aganta colhons aquò. Se farà pas!

— Se farà pas quin lotiment?

— E bèn aqueu que se deviá far!

— Mai ont èra? Qu'ai pas rèn vist...

— O sabo pas. Vaquí come virèt: me venguèt trobar, un jorn, Anglade, e me diguèt que voliá far un lotiment a Lachaup. Es eu, enfin son empresa, qué, que s'enchargariá de la construccion e tot e tot... Mai, estènt les permés de construire, aviá de besonh d'autorisacions de la comuna. Siáu conselhier ieu, e tanbèn Trebòli, l'autre maçon. Avèm d'influéncia sus lei comerciants qu'un lotiment li adurriá de clients nòus. Adonc nos prepausèt de l'ajudar d'obténer les permés, qu'en eschambi nos reservariá una part dau trabalh, lo dètz dau cent, siá un vintenau de vilàs.

— Explica pas aquò perquè se farà pas?

— Es çò que nos diguèt l'enfant d'Anglade que lo vegueriam fai una mesada, après lo procès de son paire... Seria impossible estènt que lo terren per lo lotiment, n'i a ges!

— S'aviá pres lenga amb vosautres, Anglade, se vos aviá promés de causas, e que l'aviá lo terren.

— Es çò que me siáu perein dich. Mai, ara, parèis que n'i a pas.”

Arribi a Balons, un vilatge tocant Lachaup. I a lo Trebòli. Me racònta la meteissa causa. Adonc, siáu amb un lotiment trèva sus leis esquinas! De qu'es mai aquò? Me donèt una precision, Trebòli, qu'aviáu oblidada de demandar a l'Amic. Es que fasiá aperiaquí una annada qu'Anglade l'èra vengut veire per li demandar de l'ajudar per aver lei permés de construire e que l'avisariá quand auriá despausat la demanda.

Una annada, nos tòrna aquò au mes de mai l'an passat. D'aqueu tèmps, degun parlèt d'un lotiment. E per un lotiment, practicament, es mestier d'aver d'aiga corredissa, d'electricitat... Adonc, se pòt far rèn que dins dos endrechs, siá dau caire de l'Adrech, siá de la Capèla. Vèrs l'Adrech, i a que de bèns pichòt, çò que va pas per un lotiment de dos cents vilàs, que lo dètz dau cent fa lei vint que me n'a parlat l'Amic.

Rèsta lo camin de la Capèla. De prats pron grands aquí. Amb de vacas qu'i a l'asaigatge. Un païsan de Lachaup t'auriá vendut de bèns ansin? Pas degun qu'èra mòrt, adonc pas de succession en cors per d'enfants qu'aurián partit a la vila e qu'aurián chabit lei bèns. Compreni pas.

Capítol XVII

Per que te pògue acampar un gasanh important sus un lotiment fach dins un país qu'es pas especialament toristic, te fau aver un terren que siá pas carivend. Aquí, a Lachaup, es encara possible. Mai, sus lo camin de la Capèla, alevat quauquei tròç pichonets, leis autrei bèns son pron grands, son lei melhors dau terraire chaupatier e son de familhas d'aicí qu'an pas l'èr de voler partir que lei facturan. Adonc, perqué lei vendrián?

Lei chabiguèsson, de qué farián puei? Non, son totei de païsans, de gènts de la tèrra, e lei vesi pas s'anar installar per comerciant ni mai obrar dins una usina que faudriá encara que n'i aguèsse dins la region!

Alara? Alara, me fau perseguir mon enquèsta. Qu'après tot, n'oblidi benlèu una, de familha, que l'òme vòu partir... Cu i a qu'an de bèns aquí? I a l'Amic, l'Audibèrt, lo Truchet, l'Enric Bosco...

Leis autres? Per lei autres, serà leu completat amb Lucian...

Es anat au Boie, Lucian. Tornarà dins la vesprada. Tard. I a rèn que quicha.

Per me cambiar leis idèas, me vau passejar vèrs lei colets qu'enviroutan la bassa ont se tròba Lachaup. Vèrs çò que li dison lo rocàs de Mairan. Ai pres lei pòrta vistas, qu'un aucèu ò una lèbre, es pas rare de'n rescontrar que son a barrutlar dins lei camps de blat pa'ncara madurs ò dins lei ginèstas que s'alargan dins lei campàs.

Siáu anat fins a la granja de l'Audibèrt. M'a faugut passar dessus lei fius electricats que clausuran un prat ont paissan de vacas qu'ansin se gardan soletas. Son au Vital, crèsi.

D'aquesta granja, te tènes una vista espectaculara sus la bassa. Pus luenh se pòdon destriar lo vilatge d'Aigalaia e lo còl Sant Joan. Per i arribar, fau marchar quasi mieja ora sus un dralhòu qu'an oblidat de li triar lei massacans.

Òc, una granja ara. Autre tèmps foguèt un mainatge. I a encar la cosina amb d'aisinas vièlhas, totei rovilhadas, e mai quauquei gòts possós, que devon servir ai caçaires quand son a corsejar de perdigaus ò de lèbres dins lei badassas. Que dins una tosca de lavanda, una lèbre, se te la fa pas partir lo can, risca pas de bolegar s'i es ajaçada! Ò alara i fau marchar dessus! E fas camba lassa dins aquestei espacis ont i a pas gaire d'aubres per t'assostar de l'arreja dau soleu, subretot en setembre, per l'obertura.

I a tanbèn doas cambras, amb de liechs de fèrre rots, de cadieras de palha crebadas... Foguèt un mainatge fa benlèu mieg sègle d'aquò. Dau tèmps que lo país èra viu. Que dins la montanha, d'òmes n'i aviá. Que Lachaup èra un vilatge amb fòrça jovents.

Es plus qu'una granja amb de sèrps e de lagramusas. Un còp, aquí, veguèri un vipèra que de la paur que li faguèri en venènt relucar la palha amolonada, s'anèt escondre entre dos cairons. Estènt que darrier, èra lo ciment, podiá pas recular mai; estava aquí, encalada, tota rotlada, la tèsta virada vèrs ieu, leis uelhs esglariats que m'espinchavan. La tuar? Per de qué? Que riscam cinquanta còps mai de se far escrapochinar dins la carriera per una veitura, que de se far mòrdre per una vipèra a la campanha! E ela seriá que per se defendre!

Aquest sovenir me tornèt metre dins la cabòca lo problèma dau lotiment. S'èra ligat a l'assassinat de Danièla, çò qu'èra tant possible que la dròga, riscavi de tombar sus una vipèra mai. Una vipèra veritablament perilhosa aquesta, qu'aviá tuat la filha qu'aimavi. Una filha qu'e mai sei colhonadas, t'ameritava pas la mòrt. Qu'aviá comprés, just au darrier moment que la dralha qu'aviá enregada èra marrida, e qu'èra tornada dins una vida onèsta per tant qu'aquò se pògue far dins lo monde pòrit de la societat capitalista...

Siáu a agachar la bassa amb lei pòrta vistas. Mai que mai lei prats dau quartier de la Capèla que s'alargan davant ieu. Tocant la capèla e son cementèri pichòt, i a lo mainatge de l'Amic. Vesi sei cans negres que son a jogar. A costat, estrepan lei galinas. Sus lo banc davant lo mainatge, es alongat un gat negre.

Es pas l'Amic que leis auriá vendut sei bèns! A un quarantenau d'annadas, e de qu'auriá manjat un còp secot lo borson?

M'avisi que sus la brancassa d'un aubre prè de la granja, i a de pendolats un corbatàs, una agaça e mai un gaget. Deu èstre per l'agruetiera qu'ai aquí... Un biais d'explicar a aquest aucelum çò que li arribarà se vènon manjar leis agruetas. Mai m'estonariá que leis alunchèsse aquò!

Tòrni dreïçar la tiera dei prats que vesi. Tè, aviáu oblidat Vital que ne tèn un de polit tanbèn. Mai, fa pas lo vintenau d'ectaras necessari per lo lotiment. Non, per aquò, en fasènt la tria, ne son pas gaire d'aver una tala susfàcia. Oblidavi Barnèu, e perein Miquèu Laugier que totei dos an fòrça pradas aquí. Mai, tot batut e rebut, parier de l'Amic, es gaire possible qu'àgan vougut se desseparar de sei bèns.

I a pasmens un lotiment que se deviá far... Alara? S'un òme coma Anglade t'es anat trobar de maçons de l'endrech e li a promés de trabalh s'obteniá lo permés de construire e mai leis autorisacions, es qu'èra segur de son afaire. Una caronha e mai un rufian, d'acòrdi. Mai, siguèsse pas estat tot aquò, auriá ganhat tant de sòus?

Acomença de tremontar lo soleu. Me fau davalar. Truchet vèn quèrre son tropèu de vacas. Vesi tanbèn Joaneta, ma cosina, qu'es amb sei cabras, que lo lach, lo vend per lei formatges. S'entornarà qu'un pauc plus tard ela, quand la nuech serà arribada. Que lo cabrum es un bestiari que rintran pas tant d'ora que lei vacas.

A l'ostau, Nicòla es a coinar:

— De qué me fas de bon per aquest sera?

— De cholhas d'anhèus ai mongetas, que son un regali, aquí!

— Te crèsi!

— Robèrt, i a quauqua rèn que m'a tornat dau tèmps que coinavi...

— Sus qué?

— Bensai qu'a pas gròssa importància... Que quand me lo donèt, Danièla, per que li servèssi, aviá pas l'èr d'aver de pensaments...

— Danièla? Te donèt qué Danièla?

— Òc... Sas, a Danièla, mai que d'un cbp li es agut arribat de me fisar de causas que sei gènts voliá pas que lei veguèsson... Vèn de me revenir aquò... Quand moriguèron, perseguiguèt, que n'aviá pres la costuma...

— De qué te fisèt?

— Una envolopa...

— E me dises aquò rèn qu'ara? Mai enfin...

— Èra pas lo premier còp... E sovènt, après, me demandava d'estraçar çò que m'aviá fisat... Qu'aviá plus de rason... Sas, me sovèni qu'un còp, me passèt de letras d'amor d'un jovent que sa maire ne voliá pas ausir parlar!

— Es pas parier... E puei, es vièlh aquò, qu'èra pas mòrta sa maire! Aquesta envolopa, quant fa de tèmps que l'as?

— Escota... Ai chifrat... Que sabiéu que seriás pas content que te n'aguèssi pas parlat... Deviá èstre aparaquí una annada avans sa mòrt.

— E ont es? Ont l'as estremada?

— Dins lo cofre qu'ai a la Caissa d'Esparnha, a Marselha. Es coma aquò que fasiáu quand me fisava quauqua rèn...

— Puta de puta! I fau anar lèu!

— E lei cholhas ai mongetas?

— Ata! Òc! Cambiarà rèn ara, que siam de nuech. E avèm tant esperat, qué... Vau

mielhs pas gastar çò qu'es bòn! Mangem, d'en premier!"

Ma fista, l'envelopa es dins lo còfre, e a levar un incendi ò lo cambriolatge de la Caissa d'Esparnha, deman serà encara en plaça.

“Adonc, l'envelopa, l'aguère fa dos estius, non?”

— Si bèn. Deviá èstre au mes de junh bòrd que se passava avans que partessiam a Lachaup.

— Coma es aquesta envelopa?

— Coma toteil leis envelopas que fan per la correspondéncia. pas espessa. Deu pas èstre gròs çò qu'i a dintre.

— Fome! E espèras ara per me ne parlar! Te compreni pas ieu! Mai passas ta vida a pantaiar! Te faudriá aver lei pès sus tèrra! Basta...

— Avia pas ges d'importància per ieu! Compren-o! E ni mai per Danièla, qu'èra son biais de far tanbèn de mistèris... E puei, a benlèu pas de valor aquesta envelopa...

— Benlèu..."

E s'èra aquò lo papafard que cercavi despuei la començança? E pereu aquest que cercava l'òme que m'agarriguèt, que venguèt furnar dins la vilà de Danièla? Qu'a l'assassin, li mancava quauqua rèn. E es per aquò que deguèt tuar? Senon, per de qué toteis aquesteis engambis? E seriá dins lo còfre de Nicòla!

“Carèu! Me regali, sas, amb tei cholas ai mongetas!

— E siás pas solet... Mai, çò que còmpta mai que mai, es que siá tu que te regales.”

D'aquesta Nicòla! Devi dire qu'a plus de gaubi que Danièla per çò qu'es dau coinar. E per l'amor? Se pòt pas comparar, que franc d'èstre una merluça refregida, cada femna a son biais e ela. Mai, per lo coinar si!

Capítol XVIII

Es just tocant l'estacion de metrò Prefectura, lo burèu centrau de la Caissa d'Esparnha ont Nicòla a son còfre. Un burèu centrau dins un estile segonda mitat sègle XIX, fòrça chanut, capitalisme trionfant. Ara, siam davant lo còfre. Avans de venir aquí, avèm passat a l'ostau. Es ieu qu'ai un pauc retardat lei causas, que me sènti pas a mon aise. Es pas la petòcha, non. Mai una mena d'ànsia a prepaus de çò que risqui de descurbir. Ausissi lo pestèu que resquilha que Nicòla vira la clau.

Tira la pòrta. Apra la man. Sòrt de papiers. Non, es pas aquò.

Me fa passar una boita. la duerbi. Non, i a de bòns dau tresaur. Es dau tèmps que se pensava pas d'eritar, Nicòla, e que se metiá un pauc d'arbilha de caire... Puei, una envelopa dins la man. la preni.

La viri. La tòrni. De marcat dessus, i a: “Domaisèla Nicòla Bernon. De servir per ara.” Sòrti ma lima d'onglas e la duèrbi. I a rèn qu'una fuelha plegada. De qu'es? Liegi.

“Alara? De qué i a de marcat? Es important?”

— Te pòdi pa'ncara dire... Me fau un pauc chifrar... Avans de nos entornar a Lachaup, que serà necessari, s'anarem banhar, que fa fòrça caud tròbas pas?

— Òc... Mai lo papier?

— Te'n fagues pas per eu. Ara que l'ai, qu'ai vist çò que ditz, es plus tant important.

— Empega, aquela! D'un pauc plus partiam sensa manjar lei cholhas ai mongetats, e ara me vènes dire qu'es pas important! E per subrepés, manquères de me far una scèna que t'aviáu pas dich que Danièla m'aviá fisat una envelopa! As un brave estomac, sas!

— Es pas çò que vòli dire... Mai, me fau verificar de causas, ara, comprenes...”

La te preni dins lei braç, l'esquichi còtra ieu e la potonegi.

“Sas, me vèn, vouldriáu que siguèsse acabat tot aquò... Que la faràs pas revenir a Danièla... As ja mancat de te far tuar ... Te vòli pas pèdre que t'aimi!

— Serà lèu acabat, vai...”

Deuriá anar lèu lèu ara. Crèsi que lo tèn lo fenat que la tuèt, a Danièla. Se m'engani pas... Me fau èstre segur. Me devi pas enganar.

Es çò que me pensi alongat sus la plaja de la Ciutat, me laissant daurar per lo soleu. Siam rèn qu'au mes de mai, mai ja, n'i a pron per te far venir la pèu tota roja s'i rèstas tròp de tèmps. S'es banhada, Nicòla. Vèn de tornar a l'aiga ara, e la vesì que nada de reverseta, coma li plais mai. A renonciat de me parlar que siáu a romiar mei pensadas parier d'un vedèu qu'a rintrat a l'estable, de vèspre, après una jornada passada a pàisser dins lo prat. Macarèu! I siáu mai amb aqueleis images ruraus que me retràson de lòngra Lachaup e sei bestiaris indesseparablas de l'amor e de la mòrt, qu'arribi pas de lei me despegar de la mementa.

A Lachaup ai demandat la clau de la comuna a la domaisèla Fabre qu'es encargada dau secretariat. Li ai dich que voliáu veire s'èra marcada sus lo cadastre una dralha que passa dins l'un dei bèns de Nicòla e que seriá, parèis, una servitud qu'aurián de vesins.

Ai sortit totei lei fuelhas dau quartier de la Capèla. Me fau far la tria dei proprietaris que sei bèns arriban aumens a vint ectaras dins lo ròdol. Valènt a dire aquestei que podián far pacha amb Anglade per lo lotiment.

D'en premier, ai demandat a Lucián de m'establir la lista dei proprietaris dau quartier. N'aviáu oblidat rèn qu'un! Polit, aquò! M'aviá ajudat de m'anar passejar a la granja d'Audibèrt.

Es lèu fach lo recampament d'aquestei qu'Anglade li auriá pogut demandar sei bèns: son rèn que quatre. Pas un de plus. E dins lei quatre, i a mon òme! Pyslèu aquest que me crèsi qu'es mon òme!

“Tè, me vèn Vital qu'es a regardar jogar ai bòchas sus la plaça tocant la comuna, quand ne sòrti, mai siás roge coma un chambre ! Enchapas pas bèn amb lo soleu de Marselha!

— Dins ta pacola sabes pas çò qu'es la mar, tu!

— L'ai aguda vista, la mar, quand anèro a la fiera de Marselha! E d'aquesta passa, la

veso sovènt quand vau en cò dau pichòt!

— Tèn totjom un restaurant ailà?

— Òc... Pòt anar per eu. As trobat çò que cercavas?

— Cercavi per lo dralhòu...

— Òsca segura! Sabes qu'aicí se pòt pas far un pet sensa que chascun sache qu'as larjat!

— Dins un vilatge...

— Siás totjorn sus l'afaire?

— L'afaire?

— Colhoneges pas. L'afaire de la Danièla Corbin. Sabon tot lo monde que te pènsas qu'i a quauqu'un mai qu'Anglade per assassin. N'a pausadas per tu, de questions, ton cosin. E tu perein n'as pausadas a boudre. Te vau dire, ieu: e mai siguèsse bensai pas l'assassin Anglade, de tot biaiss, ont es, i es bèn; es la plaça qu'ameritava; e fa longtèmps qu'auriá degut i èstre."

Ansina sap Vital çò que siáu anat far a la comuna, e mai lei gènts, au vilatge. Çò que vòu dire qu'un molon de monde, e probable l'assassin, son assabentats que fau mon enquèsta e que siáu sus una pista. Ai de besonh de me far mèfi...

Arriba lo tractor amb Lucian:

“Leis as tei noms?”

— Òc. Quauqu'un m'a demandat s'aviáu trobat çò que cercavi...

— M'estona pas. Me vòs totjorn pas dire cu es que sospechas?

— Non... ai pa'ncara de certitud...

— Benlèu, mai eu, se deu dobtar de quauqua rèn, que coma totei lei gènts d'aicí, s'es avisat que siá en bosca d'un element que te fasiá manca. risca de venir perilhós per tu... A ja tuat... Seria melhor que la me diguèsse ton idèa.

— Non, Lucian. M'es pas possible. Me fau verificar.

— Coma vouldràs, mai tèn-lo d'a ment l'òme, qué!”

Me lo fau tenir d'a ment, que la deu aver perduda l'enveja de dormir e mai de manjar. De qué se deu passar dins sa cabeça?

Marchi sus lo camin. Siáu tot pensatiu. Seguissi la gandòla. Lei babis acoménçan de sortir que siam a soleu tremont. De babis bèus, que te fan pensar, tant son gròs, ais escaragaus d'aquí, espectaclós tanbèn elei. I'a de lutz a l'ostau. A ja fach lume Nicòla. De qué m'aurà adobat de bèn per aquest vèspre?

M'avisai que de fum sòrt de la fenèstra qu'es mitat badiera. E vesi Nicòla qu'es sus lo lindau, l'èr tot desaviat, lei braç que pendólan.

“De qué t'arriba, li vèni.

— Ò pas rèn, vai, alevat qu'ai laissat cremat lo sopar! Una dauba que t'aviáu facha, e i comptavi metre de pastas! Siáu emmascada!

— Vau mielhs aquò qu'una camba rota! Tè, ma bèla, per te consolar, prenè la veitura e s'anam manjar una pizza e mai tot çò que t'agradarà au castèu d'Aulan!”

Me vèn potonejar:

“Siá bravet, sas! me farà passar lo morbin!”

Capítol XIX

Piqui a la pòrta. Siáu au mainatge de Miquèu. Pas degun respond. Piqui plus fòrt. Brama una vòtz après una passada: “Intratz!”

Intri dins la cosina:

“M’aviás pas ausit que respondiás pas?”

— Si que t’aviáu ausit, mai pantaivavo!

— Es que tanbèn pantaivavas quand te l’assassinères, la paura Danièla? Siás una brava bordilha, sas!”

Miquèu tressauta. Es assetat còntre la taula. Davant eu, i a un fusiú de pausat. M’espincha. Es tot pallòt. Se lipa lei bregas. Ditz pas rèn. M’assèti faciant eu. Cèrqui dins la pòcha. Ne sòrti un papier que li empegui sota lo nas.

“N’èro a me demandar s’aviás trobat per de verai quauqua rèn... Ata! A la comuna, veso qu’as pas gastat de tèmps!

— Es per aver aquò, adonc que l’as tuada, Danièla ! Rèn que per un marit tròç de papier ansin!”

Pren lo fusiú. Ne duèrp la culassa e ne trai lei cartochas. Èran de cartochas per singlar:

“Tè, ai perdut... Ai pron fach de conariás... Mai, tu, me penso que siás un brave conàs de t’imaginar qu’i a rèn qu’una istòria de papafard!

— Caspi! Me crèsi bèn qu’i a tanbèn outra causa. Soncament siáu pas segur de tot. Te vau contar l’istòria qu’a grelhada dins ma cabeça... I a pas rèn que d’imaginacion, aquí, que siáu partit d’elements que leis ai recampats a cha un, e que se son pron bèn entierats, fin finala, qué ! Se m’engani, au ponch que ne siás arribat, e bèn m’arrestaràs!”

Me fixa dins leis uelhs:

“E perqué i anam pas tot d’una, a la polícia?”

— Qué vòs, me la siáu facha d’esperieu, mon enquèsta, e me dona tant de gaug d’aver capitat que te vòli mostrar que siáu pas tant conàs que çò que dises!

— Alara, zo...

— M’avisèri d’una primera causa: es que dins lo tèmps, deu far aumens cinc ò sièis annadas d’aquò, foguèt ta mestressa Danièla, es pas verai?”

Sembla completament desaviat. Branta lo cap, puei bretoneja:

“Mai, coma o sabes aquò?”

— Foguèt pron simplàs. Lo conoisses Joanet ?

— Joanet... Lo cosin tieu qu'es de Balons e qu'ara demòra a Marselha?

— Òc. Es eu. Adonc, se passava quand veniás d'acabar lo servici militar, dau tèmps que tu te cercavas de trabalh a Marselha, te'n ramentas bèn?

— Òc, òc...

— Joanet, lo rescontrères per còp d'asard, qu'èras amb Danièla, te'n ramentas tanbèn, qué?

— Me revèn, òc...

— D'après Joanet, se vesia clar qu'eriatz fòrça amorós totei dos. Joanet, l'anèri veire tre que l'acomencèri mon enquèsta. Qu'èra au fiu de fòrça causas sus çò que se passava au vilatge. Per Joanet, es a Marselha que vengueriatz amant e mestressa, qu'a Lachaup pas degun ò sachèt jamai... Es totjorn que me contèt tot aquò. Mai, i estaquèri pas gaire d'interès que leis amants de Danièla, aguèssi degut ne far lo recensament seriá estat un brave prètzfach! E puei, me pensavi qu'èra pas per gelosiá que l'avián assassinada. N'aviáu pas de pròva, mai n'aviáu la sentida... Adonc, i faguèri pas atencion a vòstra aventura. En seguida de l'estramasson que m'agantèri a la vilà d'Anglade, e puei a la vesita qu'aviá facha a la vilà de Danièla, sabiau que quauqu'un de Lachaup ò quauqu'un que conoissia bèn lo país, èra dins l'afaire, e probable l'assassin. Mai me venguèt pas a l'idèa que poguèsse èstre tu. Çò que me tafurava tanbèn es que vesiau pas lo liame que podia i aver entre Danièla e Anglade, censament l'assassin. Fins au jorn que trobèri d'eroïna dins un cabanon qu'apartenia a Danièla e que sachèri qu'aviá ajudat dins un trafec de dròga.

— Dins lo trafec de dròga, Danièla? Te trufas de ieu... De sòus, n'aviá pron per pas far aquò!

— Es çò que me pensèri. Mai, sas, foguèt un moment la mestressa d'un òme que ne fasiá, e per juec ò per entraïnament, intrèt dins lo trafec. Ò! Pas quicòm d'important, mai enfin pron per se far mandar a la cagamanja s'un còp se fasiá agantar. Èra una colhonada. Se n'avisèt. L'òme lo devia aïmar pas tant. E lo laissèt tombar eu e mai la dròga. Pasmens èra assabentat d'aquest trafec, Anglade. Encar que siá blanc coma l'eroïna aquest d'aicí, qu'aviá pres sei precaucions. Aprenguèri qu'i aviá un autre liame, plus espés, entre Danièla e Anglade. Èra l'immobilier qu'ensèm avián fach d'affaires. Cerquèri d'aqueu caire.

— Ieu compreno pas çò que vèn far l'immobilier amb la dròga. Subretot que pas degun sabia rèn sus aquest trafec.

— Pas degun? Que si! Qu'alevat son amant, i aviá Anglade. Eu toquèt pas a la dròga estènt que trobava mens perils de bastir d'ostaus que de carregar de pouvera. Espèra un pauc, pichòt, que comprendràs lèu! Fau avans, qué! Adonc, e mai foguessiatz plus amant e mestressa, eriatz restats bèn collègas Danièla e tu. Qu'èra una gròssa sentimentala Danièla. Èras estat son amant pichòt, qu'aviá mai de tèmps que tu. Avia coma un sentiment maternau. A Marselha, t'anava pas lo trabalh de fatigon dins una usina. Volias tornar trobar la campanha. Mai, èras pas con, e te falia, çò normau, un

tenement modèrn. Trabalhar, d'acòrdi mai en se ganhant normalament la vida. E quand se moriguèt, ton paire, que te laissèt lo bèn, estènt que fasiá bèu briu qu'aviás plus ta maire, te diguères qu'èra lo moment de t'installar. Mai, te faliá de sòus, d'abòrd per te crompar un materiau nòu, e puei per adobar l'ostau e alargar lo tenement per fin que vengue coma se ditz, rentable. Un prèst èra necessari. Mai, te demandan de garantidas. E lo Crèdit Agricòla te prèstan pas un centenau de milhons, un milhon nòu, còtra de tèrras que ne valon pas trenta. Lo prèst, adonc, es Danièla que lo te faguèt, e sensa interès la brava filha! La deviás remborsar rèn qu'au bot de cinc annadas. Tèn totjorn aquò?

— Òc, qu'es aquest an que deviáu començar lei remborsaments. Mai, siás con de crèire qu'es per aquò que l'ai tuada... Qué non! Foguèt un accident...

— Cala! Laisse-me perseguir, qu'ai mon idèa! Li aviás signat un papier, que podiás pas far mens, non? Es aquí davant tu, lo papier, ò puslèu sa fotocopiá, e lo cercavas...

— Lo cerchavo estènt qu'èra la bèla pròva de ma culpabilitat, mai es pas per eu que la tuèro, Danièla, puta non! Es après, après l'accident, que lo cerquèro lo papier... L'avián pas la polícia, se non me serián vengut veire. .. Mai quauqu'un l'auriá, lo destoscariá, un jorn ò l'autre, e alara... Podiáu pas far autrament.

— Es tu que m'ensuquères en çò d'Anglade, qué!

— Òc, que Danièla m'aviá dich qu'Anglade èra dins lo còp, e anèro au sieu per veire se l'aviá pas lo papier, qu'avián mes lei sagèus a la vilà de Danièla, la polícia... Leis auriáu fach petar que se serián pensats qu'i aviá un autre sospècte... L'Anglade arrestat, pas degun n'aviá pietat...

— Veguèri ton lume electric, e coma venguèri, foguères forçat de m' ensucar...

— Mai, diguères rèn, l'endeman? Coma vèn?

— Sus aiçò, te respondrai pas. Dau tèmps qu'èri a Marselha amb Nicòla, faguères tanbèn una vesita a la vilà de Danièla. Pas plus de resultat, segur. Que la reconeissènça de deute, es a Marselha qu'èra, mon paure, e plaçada dins un còfre... Lo còfre de Nicòla, que sabiá pas çò qu'èra, e que se'n soveniá plus! Li revenguèt fa just un pareu de jorns! Èra lo papafard que cercavas, e que ieu tanbèn cercavi, estènt qu'aviáu comprés qu'un document deviá explicar l'assassinat... Soncament se passèt que quauquei jorns avans que la tuèsses, Danièla, lo premier jorn probable qu'arribèt a Lachaup per lei vacances per la vòta dau quinze d'agost, que tu la mancas jamai, seriá rèn que per lo concors de bòchas, e bèn te veguèron pas, e lei jorns d'après, diguères bonjorn en degun. S'arremarquèt aquò, que se demandavan çò que t'arribava. Ieu, que coma dises siáu conàs, me pènsi que Danièla t'aviá promés que la remborsariás per tractas mesadieras rèn qu'au cap de cinc annadas, mai sus la reconeissènça, èra marcat qu'a aquest moment d'aicí es la totalitat que deviás pagar.

— Òc....

— Perseguissi... Lo jorn qu'aneriam a Gap, amb Danièla, venguères a l'ostau per la rescontrar. I èra pas. La voliás rescontrar estènt que t'aviá avisat qu'èra forçada de te demandar de li remborsar tot lo prèst a l'escasença dei cinc annadas. Podiás pas, tu...

Tornères mai que d'un còp a son ostau qu'arribavas pas de dormir. E sus lei doas oras de matin, la trobères soleta, que veniáu de la quitar... Un còp d'asard, Li parlères. Li expliquères que la podiás pas remborsar e qu'èras arroinat se te fasiá pas de facilitats. Que seriás forçat de chabir ton tenement. Te respondèt que li èra pas possible de far autrament. Que deviás remborsar ò li donar tei bèns dau quartier de la Capèla.

— Òc ...Crèsi bèn... Li diguèro que deviá tenir sa promessa... Que me podiá pas far aquò... Que li podiáu remborsar una part dau prèst, mai pas tot... Li fasián pas manca lei sòus...

— Ata! E t'expliquèt mai que lei bèns de la Capèla l'interessavan, valènt a dire totei lei tèrras melhoras qu'aviás, qué!

— Es aquò ... Alara... La supliquèro d'a genolhons... Èra esmoguda, mai vouguèt pas... Me diguèt de partir... Alara..

— Alara...

— Pòdo pas...

— Li sautères dessus, e l'estrangolères!

— Sabiau plus çò que fasiáu... Ela, m'avía promés e aüra se renegava.. Me laissava tombar, coma aquò, sensa rason...

— Pas sensa rason, mon bèu. N'aviá una brava, de rason. Non te voliá pas laisser tombar Danièla, mai aviá pas la causida. Que ieu, avans de l'aver, la reconeissença de deute, aviáu rabalhat una outra entressenha. Aviáu après qu'Anglade voliá far un lotiment au quartier de la Capèla. Dos cents vilàs. Un vintenau d'ectaras aumens èran necite. Un còp que l'aguèri, la reconeissença, me foguèt aisit d'anar verificar a la còmunca qu'i aviá rèn que tu solet que leis aviá, lei dos panaus. D'autrei avián fòrça bèns, ailà, mai i arribavan pas a aquesta chifra. Tot jonhiá bèn...

— Coma, lo lotiment, se seriá fach amb mei bèns... N' ai ausit parlat d'aquest lotiment, per lei maçons, fa quauquei jorns... Avans, aviáu agut quauquei ressons, mai me cresiáu pas d'aver qué que siá d'i veire! Aviáu pas de terren a vendre!

— Òc qu'i èras interessat! Que l'Anglade, es tei bèns que voliá, tei bèns dau quartier de la Capèla perque èra l'endrech ideau per far son lotiment. E la teniá a Danièla, que sabiá qu'aviá fach de trafec de dròga. La menacèt de far assaupre a la polícia, a través d'òmes sieus, çò que sabiá. Li mostrèt totei lei pròvas que podiá dar ai policiers. Que voliás que faguèsse Danièla? Èra sota la lèca! Qu'Anglade conoissiá l'existéncia de la reconeissença de deute, car Danièla, que coma o sabes, èra fisançosa, li n'aviá parlat dau tèmps qu'èra son amant!

— Es aquest porcàs d'Anglade qu'a tot adobat... Es eu qu'èra darrier tot aquò... Aquela bordilhassa... L'aguèssò sota mans l'estripariáu..."

Regarda davant eu, Miquèu, leis uelhs neblats. Parier d'un bòrnhi vei plus rèn. Muta pas. A l'èr completament esquintat, secat, coma après una jornada de trabalh alassant. M'aubori e vau quèrre dos gòts qu'emplissi d'aiga. Li n'apari un. Bevèm. A glopets, d'aise d'aise. Espoussa leis espatlas. Pausa lo gòt:

“I anam? me vèn.

- I anam? Ont?
— E bèn, a la gendarmariá!
— A la gendarmariá...”

M’esperavi pas a una reaccion pariera. O puslèu, sabiau pas. M’esperavi a rèn. Anar a la gendarmariá? Òc Miquèu t’aviá tuat Danièla, la filha qu’aimavi. Fa quasi un an, lo t’aguèssi agut davant ieu, lo t’auriau espelhat. Siam uei, e vesi lei causas d’un autre biais. Es dins un moment qu’èra desaviat, que l’aviá tuada, a Danièla. Que sabia plus coma virar, que la ràbia l’estofava, qu’èra desesperat. Es pas ela qu’aviá vougut tuar, mai lo sistèma que li raubava son aisina de trabalh. Aquest que lo sostenia e n’aprofchava dau sistèma, èra Anglade que quichava Danièla per li far jogar un ròtle brut.

Lo meni a la gendarmariá, Miquèu, e te fau liberar Anglade, “innocent” de l’assassinat de Danièla... E Miquèu, que trabalha, que se va maridar, i anarà eu, en preson...

Ont es lo criminau aquí? Non, son normalas coma son, lei causas. Anglade, es a sa plaça. I es bèn. A que d’i restar. L’enquèsta, es clavada per ieu tanbèn, e me siau enganat quand me siau inaginat qu’èra pas l’assassin Anglade. Es çò que dirai a Nicòla e a Lucian.

La reconeissènça de deute, l’ai cremada. Un papier sensa importància, coma expliquèri a Nicòla.

FIN

Tèste integrau

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:

3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© **Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc - 1998**

Adoubamen dóu tèste: CIEL d'Oc, de la meso en pajo
e de la maqueto pèr Tricìo Dupuy

en sa qualita de mèmbe dóu Còunsèu d'Amenistracioun dóu CIEL d'Oc.